

* ספר הקבלה לרב אברהם בן רור *

אמר החכם תפארת הישרים רבינו אברהם הלוי בן דוד¹ זכרנו לברכה זה סדר² הקבלה כתבנוהו * להודיע לתלמידים³ כי כל דברי רבותינו ז"ל חכמי המשנה והתלמוד כולם מקובלים חכם גדול וצדיק מפי חכם גדול וצדיק ראש ישיבה⁴ וסיעתו מפי ראש ישיבה⁵ וסיעתו עד⁶ אנשי נסות הגדולה שקבלו מהנביאים⁷ זכר כולם לברכה. ולעולם חכמי התלמוד⁷ וכל שכן חכמי המשנה⁸ אפילו דבר קטן לא אמרו מלבם * חרץ מן התקנות שחקנו בהסכמת כולם כדי⁹ לעשות סייג לתורה. ואם לחשך¹⁰ אדם שיש בו ריח מינות לומר מפני שנחלקו בכמה מקומות לפיכך¹¹ אני מסופק¹² בדבריהם אף אתה הקהה את שניו והודיעהו שהוא מטרה על פי בית דין ושלא נחלקו רז"ל לעולם בעיקר מצוה אלא בתולדותיה ששמעו עיקרה מרבותיהם ולא¹³ * שאלום על¹⁴ תולדותיה מפני שלא שמעו כל צרכן. כיוצא בדבר¹⁵ לא נחלקו אם מדליקין נר בשבת אם לא תעל מה נחלקו במה מדליקין ובמה אין מדליקין * וכן לא¹⁶ נחלקו אם אנו * חייבין לקרוא¹⁷ קריאת שמע * ערבית ושחרית¹⁸ אם לא. על מה נחלקו מאימתי קורין את שמע בערבית¹⁹ ומאימתי קורין את שמע בשחרית²⁰ וכן בכל²¹ דבריהם:

מאדם עד המבול אלף ותר"ז שנה. מהמבול עד אברהם רצ"ב שנה²². משנולד אברהם עד שיצא מחרן פעם ראשונה נ"ב שנה. משיצא²³ מחרן עד מעמד בין הבתרים י"ח שנה ושב לחרן ועמד שם ה' ²⁴ שנים וחזר לארץ כנען בן ע"ה שנה. ועד שנולד יצחק כ"ה שנה. ועד שנולד יעקב ס' שנה. ועד רדת יעקב למצרים ק"ל שנה. ועד שמת יעקב במצרים²⁵ י"ז שנה.

ישיבתו⁴. לתלמידים להודיעם³ o. ספר. Ed. pr. O. o. ² דאוד¹ o. ⁵ התלמוד P. ⁶ תורה. P. ⁷ סן התנאים A. ⁸ של אנשי and P. מאנשי So o. Ed. ⁹ לפיכך o. מסתפק L. O. P. ¹⁰ E. omits. ¹¹ לכך; ¹² נחשך P. ¹³ A. omits. ¹⁴ חובה לקרות ¹⁵ ולא. ¹⁶ בו. ¹⁷ שמעו A. ¹⁸ רשאל L. ¹⁹ יש ספק מצאתי E. O. P. add ²⁰ לכל. ²¹ שחרץ. ²² ערבין ²³ ושחרית וערבית ²⁴ ח'. ²⁵ בעת צאתו and מצאתו ²⁶ בקבלה קצ"ב והזמן ההוא רצ"ב ²⁷ Some ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

ועד שמת יוסף נז שנה¹. מ'שמת יוסף עד *שעמדו במצרים² נביאי השקר מבני אפרים ונלעד והטעו את ישראל ונהרגו *ק' שנה³. ועד צאתם מארץ מצרים ל' שנה. יצאו ישראל⁴ ממצרים בניסן שנת ב' אלפים תמ"ח⁵ ועד בנין בית ראשון ת"פ שנה. ונבנה הבית⁶ בשנת ב' אלפים תתקכ"ט⁷ ועד חרבן הבית הלז שנה אבל ת' שנה *מנו לו⁸ כי מתחלת גלות יהויקים לא נחשב המלכות וזה פרטן. במדבר מ' שנה. יהושע נח. זקנים שהאריכו ימים אחרי יהושע י'. עתניאל מ'. אהור פ'. ובסופן שמגר ענה אחת. דבורה וברק מ'. גרעון מ'. אבימלך מ'⁹. תולע כ"ג. יאיר כ"ב. יפתח ו'. אבצן ז'. עבדון ח'¹⁰. אילן עשר¹¹. שמשון כ'. עלי מ'. שמואל י"א. שאול ב'. דוד מ'. שלמה מ'. ונבנה הבית בשנת ג' למלכותו. הרבעם י"ז. אביה ג'. אסא מ"א. יהושפט כ"ח. יורם ח'. אחזיהו שנה אחת. עתליהו¹² שש. יואש מ'. אמציה כ"ט. עזחיהו¹³ נב. יותם י"ז. אחז י"ז. חזקיהו כ"ט. מנשה נ"ח. אמון ב'. יאשיהו ל"א. יהואחז ג' חדשים. יהויקים י"א. יהויכין ג' חדשים. צדקיהו י"א. הרי"ג¹⁴ תלז¹⁵ מסוף השנה השלישית לשלמה עד שחרב¹⁶ הבית. יהויכין. שאלתיאל בנו. זרובבל בנו. משולם בנו. חנניה בנו. ברכיה בנו. חסדיהו בנו. ישעיהו בנו. עובדיהו בנו. שכניהו בנו. שמעיה בנו. נעדיהו בנו. חזקיהו בנו. ואומרים כי אחי¹⁷ חזקיהו בן נעדיהו היה הלל. כל אלה נשיאי ישראל בבבל ועלה הלל מבבל והיה בארץ ישראל לנשיא מאה שנה קודם לחרבן בית שני *רבן שמעון בנו¹⁸. רבן גמליאל הזקן בנו. ר'שבז¹⁹ בנו רבן גמליאל²⁰ בנו. *ר'שבז בנו רבנו הקדוש בנו רבן גמליאל ברבי בנו²¹ ר' יהודה הנשיא²² בנו:

משה רבנו ע"ה קבל²³ את התורה מסיני עשרת הדברות בסיון שנת ב' אלפים תמ"ט²⁴ ושאר המצות בשאר אותן מ' יום²⁵ שעמד בהר עד יום י"ז²⁶ בתמוז שירד ושבר את הלוחות ובשאר ימי²⁷ השנה הראשונה לצאתם מארץ מצרים ובשנה השנית עד ט' באב ששבו המרגלים סתור הארץ ולא אבו לעלות ונזורה נזירה על אבותינו שלא יכנסו לארץ ומשם ואילך לא נצטוו על שום מצוה כלל ונפטר משה רבנו ע"ה ביום שבת בעת המנחה *בו²⁸ באדר שנת ב' אלפים תפ"ט: יהושע בן נון ע"ה קבל ממנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה שהרי משה רבנו ע"ה היה יושב ודן כל ישראל מן הבקר ועד הערב ואלו תורה

¹ O. P. add (P. נ"ח שנה). ² L. שבאו; O. שיצאו.
³ A. בית. ⁴ תמ"ט. ⁵ O. P. תמ"ט. ⁶ A. בית. ⁷ A. ח. ⁸ A. בטלו. ⁹ A. O. ג'. ¹⁰ A. adds עשר.
¹¹ L. O. פרתחוני עשר. ¹² O. adds המרשעת. ¹³ L. עזריה. ¹⁴ A. O. add כאן. ¹⁵ L. O. שש. ¹⁶ O. adds בר פלוגתיה דר' יהושע.
¹⁷ O. P. add בן אחי. ¹⁸ So MSS. ¹⁹ O. ω. add בר פלוגתיה דר' יהושע. ²⁰ O. adds הוקן הנהרג. ²¹ Some omit. ²² O. נשיאה.
²³ קבל משה... ²⁴ O. adds השבת. ²⁵ O. הימים. ²⁶ P. ח. ²⁷ Some omit. ²⁸ A. באדר בשבעה בו. ²⁹ A. omit.

שבכתב אין בה אחת מני אלף מכל הקורות המתחדשות¹ ואחז' שם עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות ואמר להם שמעו בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו והוא אמר על עצמו ואצוה אתכם בעת ההיא (לאמר) את כל הדברים אשר תעשון ואין מצוה זו אלא תורה שב'עפ' * ובענין שחיטה והלכותיה בתי'² כאשר צויתך מלמד שנצטוה משה בשחיטה מצות שאינן כתובות בתורה ואי אפשר שלא הודיע³ אותם ליהושע. יהושע מסרה לזקנים ונפטר לחיי העולם הבא בשנת ב' אלפים ותק"ז. זקנים שהאריכו ימים אחרי יהושע מסרוה לנביאים ונביאים מסרוה זה לזה דור אחר דור עד חגי זכריה ומלאכי. נביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה והם זרובבל בן שאלתיאל בן יכניה מלך יהודה והבאים עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה (נחמני) מרדכי בלשן מספר בני רחום בענא אלה הם ראשי⁴ כנסת הגדולה:

בבנה בית ראשון בשנת ב' אלפים תתקכ"ט ועמד תכ"ז שנה וחרב אחר שהיתה⁵ מלחמה ז' שנים ועמד בית ראשון חרב ע' שנה * ומה שאמרנו שעמד בית א' חרב ע' שנה כך היה כי⁶ בשנת מט' לחרבנו שהיא שנת אחת לכורש מלך פרס התחילו לבנותו וכתבו עליהם רחום בעל טעם ושמי ספרא אנרתא⁷ לכורש מלך פרס והשיב בתשובתו כען שימו טעם לבטלא גובריא אילך וקרייתא דא לא תתבני עד מני טעמא יתשם והות בטלא עד שנת תרחין לדרית מלכא:

בא וראה כמה נאמנות נחומותיו⁸ של אלהינו יתברך שמו * כי כעין⁹ גלותם כך היתה נאולתם. מתחלת גלותם ועד חרבן הבית וסור המלכות כ"א שנה. ומעת שהחל להבנות עד שכלו¹⁰ אותו¹¹ כ"א שנה כי בשנה שמקצתה שנת ז' ליהויקים¹² ומקצתה שנת ד' ליהויקים מלך נבוכדנצר ועלה לירושלים ונתן יי' בידו את יהויקים מלך יהודה ודניאל חנניה מישאל ועזריה בשנת ז' * למלכות יהויקים¹³ והיא השנה הראשונה למלכות נבוכדנצר מלך בבל ולקץ שבע שנים מת יהויקים מלך יהודה ומלך יהויכין ועלה נבוכדנצר והגלה את יהויכין מלך יהודה ועשרת¹⁴ אלפים מהגולה ואנשי החיל שבעת אלפים הרי אלו ז' אלף והוכרו¹⁵ בספר ירמיהו שלשת אלפים ועשרים ושלושה. * כי ראשי האבות הזכיר ירמיהו¹⁶ ולא הזכיר עלות נבוכדנצר על יהויקים¹⁷ בהגלותו את דניאל. ועוד עלה נבוכדנצר בשנה הששית¹⁸ למלכות צדקיהו היא שנת י"ח למלכות נבוכדנצר והגלה מישראל תתכ"ב אנשים. ועוד בשנת כ"ג

¹ אשר נתחדשו. A. ² כעין... דכתי' O. ³ הורה. o. ⁴ P. adds. אנשי.
⁵ Some add. בו. ⁶ L. O. אבל. ⁷ אנרת. ⁸ O. P. נחומותיו; o. נחומותיו.
⁹ נאמרו נחומותינו. A. ¹⁰ כענין. L. ¹¹ Some omit. ¹² ללך יהויקים. A. ¹³ עם עשרת. L. ¹⁴ מלך יהודה; A. adds. ליהויקים. ¹⁵ להלך יהויקים. A. ¹⁶ הם נזכרים. ¹⁷ יהויכין. A. ¹⁸ בי ירמיהו לא הזכיר כי אם ראשי האבות. A. ¹⁹ השנית. P.

לנבוכדנצר הגלה את צדקיהו והחריב הבית ומפני שנים מקוטעות שהיו ביניהם נמצא בן גלות דניאל וגלות צדקיהו כֹּא שנה שלימות. ועמד עוד נבוכדנצר הוא במלכותו כֹּב שנה כי פֶּה שנה מלך ומת ומלך אויל מרודך בנו כֹּב¹ שנה ובשנת מלכותו נשא את ראש יהויכין מלך יהודה ומת אויל מרודך ומלך בלשצר בנו ג' שנים וקשרו עליו שריו והכהו וימת בבית מיסתהו וזהו *שהתנבא עליו² ישעיהו ערוך השלחן צפה הצפית אכל ושתה קומו היתרים משחו מגן ונתקיים לנבוכדנצר ועברו אותו כל הנוים ואת בנו ואת בן בנו הרי כאן פֶּה שנים לנבוכדנצר כֹּב לאויל מרודך וג' לבלשצר הרי³ למלכות בבל ע' שנה. ומפני שלא ננאלו ביטנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי אשר המלך⁴ על מלכות כשדים תמה דניאל ע"ה וזהו שכתוב בשנת אחת למלכו⁵ אני דניאל בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה עד שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלה הפיטע ולהתם חטאת ולכפר עון ולהביא צדק עולמים ולחתום חזון ונביא ולמשוח קדש קדשים הודיעהו ימי הגלות וימי הנאולה. ושבעים שבעים הם ת"ץ שנה ע' שנה שעמד חרב ותכ ימי בית שני עד עלות אספסיינוס וטיטוס לכלה הפיטע ולהתם חטאת ולכפר עון זה בניין בית המקדש ולהביא צדק עולמים זה⁶ שחזרו⁷ ישראל למוטב ולא עבדו אלהים אחרים ולא הושיבו נשים נכריות ולא הלעינו על המצות והתקינו שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת⁸ ולחתום חזון ונביא זה פטירת חגי זכריה ומלאכי שאז פסקה נבואה מישראל ולמשוח קדש קדשים בבנין⁹ בית המקדש ההיכל לפני ולפנים ותרע ותשכל ממוצא דבר להשיב ולבנות ירושלם עד משיח נגיד שבועים שבעה. זהו שהתחילו לבנות ירושלם בשנה השנית לתפלת דניאל בשנת אחת לכורש מלך פרס ונקרא משיח שכך כתוב כה אמר יי' למשיחו לכורש אשר החוקתי בימינו והודיע המלאך לדניאל כי ממוצא דבר כלו' מעת שדבר ירמיהו דבר זה שהוא מנלות צדקיהו עד משיח נגיד והוא כורש שבועים שבעה שהם מֶט שנה. *וכי אין¹⁰ החשבון מנלות דניאל אלא מנלות צדקיהו וזהו פרטן נבוכדנצר אחר החורבן כ"ב שנה אויל מרודך כֹּב שנה בלשצר ג' דריוש שנה אחת ושנה ראשונה לכורש הרי כאן מֶט שנה והם שבועים שבעה כלומר¹¹ עוד נשארן כ"ח שנה לאחר שהתחילו לבנותו ברשיון כורש צא משבועים *שבעים שבעה¹² נשארן שבועים סָג צא מהן שבועים סָב והם תֶּכ שנה שעמדה המלכות. נשאר שבוע אחד שהיה במלחמת אספסינוס וטיטוס חורנו הנקרא בנו ועל תֶּכ שני הישוב הוא אומר שבועים סָב תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ וזהו שאמר ובצוק העתים כי בצער גדול נבנתה החומה ככתוב ואין אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר אחרי אין אנחנו פושטים בגדינו איש שלחו המים

¹ כ"ג. ² שנתנבא. ³ Some add כאן. ⁴ מלך; המליך. ⁵ לדריוש.
⁶ עד. o. ⁷ משחזרו. L. ⁸ במנחה. ω. adds. ⁹ זה בנין. O. ¹⁰ ואין. A.
¹¹ Some omit. ¹² So all MSS. (A. שבעה שבועים ושבע).

ושאר הענין. ואחר תב שנה הוא אומ' ואחרי השבועים סב יכרת משיח ואין לו זה אנריפס המלך ומונבו בנו שהכם אספסיונס וימיתם ג' שנים ומחצה קודם חורבן הבית ועלה אספסיונס וימיתם והנביר¹ ברית לרבים בשבוע האחרון אבל בחצי השבוע כפר בביתו והשבית זבח ומנחה ועל כנף שקוצים משומם מפני הכעסים² שהכעיסוהו * הפריצים מישראל³ וזהו והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא וכן היתה גאולתם של ישראל. נהרג בלשצר והמלך על מלכות כשרים דריוש בן אחשורוש מורע מדי ומלך שנה אחת ומת ומלך כורש ג' שנים ובשנת אחת למלכו העיר ה' את רוחו לבנות בית המקדש וא' ח' בטלו ומלך הוא ג' שנים * ונהרג על ידי⁴ מלכת שטים⁵ מפני שהרג את שני בניה ומלכים גדולים היו ומלך אחריו אחשורוש ז' שנים ומת ומלך בנו אשר ילדה לו אסתר הוא דריוש והוא ארתחשסתא. בשנת שטים למלכו נבנה הבית בן ז' שנים היה במלכו ומלך לז' שנה ועלה עליו אלכסנדרוס מוקדון ויכהו וימיתו בשנת ל' לבנין הבית ותכרת⁶ מלכות פרס והתחילה מלכות יון:

הדור השני מאנשי כנסת הגדולה שמעון הצדיק⁷ ושמו עדוא בן יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול בימיו⁸ נשמדה מלכות פרס * על יד אלכסנדרוס מלך יון ובא אלכסנדרוס זה לירושלם⁹ לאחר שהשמיד את מלכות פרס ובקש להחריב את ירושלם ולהגלותה פעם שנית בשנת ארבעים לבנין בית המקדש¹⁰ ויצא שמעון הצדיק * אל המלך¹¹ וכשראהו המלך גדלו ונשאו ונתן לו שאלתו ושאל שמעון הצדיק ממנו שלא להחריב הבית ושלא להגלות את העיר והמלך צוה להעשות כן ותמהו שריו ועבדיו שהיו יודעים שאמ' להחריבו¹² ולעולם לא חזר בדבורו. והוא אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצח לפני במלחמתי¹³ והתנה המלך על¹⁴ שמעון הצדיק שכל בן שיוולד * לו ולכהנים¹⁵ באותה שנה יקרא אלכסנדר על שמו. ושיתחילו ישראל¹⁶ מנן שמרותיהם מאותה שנה והיא שנת אלף לצאתם ממצרים והיא שנת ג' אלפים ות"ן לציריה ובאותו הזמן נפטר עזרא הסופר וחגי זכריה ומלאכי ונסתלקה נבואה מישראל. ונעשה * להם זה הנס הגדול¹⁷ ע"י שמעון הצדיק לא נעשה כן לא לענן ולא ולקרקסאני ראשי המינות¹⁸ ומצא אלכסנדר המלך בארץ ישראל כותים הרבה שהיו מימי סנחריב וראשיהם סנבלט התורוני * עם מקצת¹⁹ ישראל

כי הרגתה; והרגתו⁴. פריצי ישראל A. O.³ Some omit.² והפר A. O.¹
 הוא היה כהן O. adds כהן⁷. ונכרתה E.⁶ היא תלמידה O. adds שיטרי E.⁵
 ועלה . . . על A. P.⁹ כאשר O.⁸ משמש בבית אחר מות הכהן הגדול
 אליו Some¹¹. שני A. O. add¹⁰. אלכסנדרוס זה ועל ירושלם רצה לעלות
 לכהנים Some only¹⁵. עם¹⁴. במלחמה Some¹³. להחריבה¹² Some
 המתנגדים; ו. המינין Ed.¹⁸ לישראל נס גדול זה O.¹⁷ Some omit.¹⁶
 ומקצת¹⁹ Some omit.¹⁵

ומבני יהושע בן יהוצדק הכהן הנדול נתחתנו בהם והבריהום¹ עזרא הכהן ונחמיה התרשתא מבית יי' ובבוא המלך אלכסנדר אל ארץ ישראל סר למשמעתו סנבלט החורוני וראשי הכותים ושאלו ממנו שיבנו הכהנים חתנו וכל אשר הושיבו נשים נכריות ולא אבו לשלחם בית המקדש אחר בהר גרזים וצוה המלך להעשות כן ויבנו את הבית. או יחלק * עם ישראל להצי². חצי העם היה אחרי שמעון הצדיק * ואנטינוס תלמידו וסיעתם³ וכפי מה שקבלו מעזרא ומן הנביאים⁴ והחצי אחרי סנבלט וחתנו והקריבו עולות וזבחים חוץ לבית יי' והקקו הוקים ומשפטים כאשר בדאו מלבם ובבית זה היה כהן מנשה בן יהושע בן יהוצדק וצדוק ובייתוס וחביריו היו לראשי. זאת היתה תחלת המינות⁵:

הדור השלישי * אנטינוס איש סוכו⁶ קבל משמעון הצדיק וסיעתו הוא היה אומר אל ההיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס וצדוק ובייתוס שאלוהו על דבר זה והשיב להם תשובה שעמ' לקבל פרס בעולם הזה אינו בטוח אלא על העולם הבא והם כפרו בדבריו ואמרו מימינו לא שמענו על עולם הבא והם היו תלמידיו וחלקו עליו והלכו אל מקדש הר גרזים והיו שם לראשים ועמד שם בית זה ביד⁷ הכותים והמינים⁸ כמו מאתים שנה שבשנת רי"ב לבנין בית שני * שהיא שנת ג' אלפים תרפ"א⁹ מרד מתתיהו בן יוחנן כהן גדול הוא הנקרא חשמונאי באנטיוכוס מלך יון ועמד הוא ובניו על משנה מלך יון המולך בירושלם והרנוהו ואת כל חילו ומלך חשמונאי שנה אחת ומת. ואחריו מלך יהודה בנו הגבור הנדול מבניו ששה שנים ומת. ואחריו יהונתן אחיו בן חשמונאי מלך ששה שנים ומת. ואחריו שמעון אחיו י"ח שנה ומת. ואחריו יוחנן בן שמעון בן חשמונאי והוא הנקרא הורקנוס הראשון הוא עלה והחריב מקדש הכותיים והרג את⁹ המינים⁵. ובשובו בשלום עשה משתה לחכמים ובטוב לב¹⁰ זקן אחד מהחכמים אמ' למלך רב¹¹ לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן לפי שנשבת אמו של המלך בהר המודיעים¹² שהצרו הגוים שמעון¹³ אביו¹⁴ בהר וברח ונלכדו נשיו ואחרי כן שבו לידו מפני כן היו לוחשים שהמלך חלל היה. וכשמוע המלך דבר זה כעס מאד¹⁵ וצוה להרוג את כל החכמים. והמלך זקן מאד ולאחר ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה נעשה צדוקי ומת המלך יוחנן ומלך תחתיו אלכסנדר בנו והוא הנקרא ינאי מלכא והיה שונא את החכמים. והיה מנהג ישראל באותו זמן לשמוח

E. ; עם סיעתם³ . העם לשני כתות . O .² והחרימום A. adds ; וחביריהם .¹ עם ישיבותם .⁴ The last two words in E. P . אנטיוכוס A .⁶ צדוקים .⁶ כ.ל . A .⁹ . תרל .⁹ corrected , תרסא . o . A . omits ;⁸ בית L . ; בין⁷ . שוכה . some שאמד ('שם המלך) שבויה היתה ונשבית במודיעים .¹² די .¹¹ לבם . O .¹⁰ אביד¹⁴ . לשמעון¹³ . (בהר המודיעית ; של מודיעית) החקירה ישו תלש מכאן הדף אשר היה כתוב בו : the following words by a later hand :¹⁵ Lacuna in A. with האמת על זמן ישו .

ביום הערבה והיו מכים זה את זה במורביות של ערבה וביום ערבה אחד עשו בן והמלך אלכסנדר עומד על המזבח להקטיר ורגמו אחד מן התלמידים על מצחו באתרוג וירם ימינו מעל המזבח ויאמר חרב. והרג גם הוא בחכמים מכה גדולה חרץ משמעון בן שטח שהיה אחי אשתו. וברח יהושע בן פרחיה חבירו לאלכסנדריא של מצרים עד שבקש עליו שמעון בן שטח רחמים¹ מן המלך והחזירו. ואין * אנו רוצין² להפסיק סדר הקבלה בזכרון מלכי בית שני. וכשנשלים סדר הקבלה נזכיר את כולם ונרמז שיש עליהם מדברי נביאים שיש בכך נחמות גדולות:

יוסי³ בן יעזר איש צרידה ויוסי⁴ בן יוחנן איש ירושלים קבלו מאנטיגנוס איש סוכו והם וסיעתם הדור הרביעי:

יהודה בן טבאי ונתאי הארכלי קבלו מהם הם וסיעתם הדור החמישי:

יהושע בן פרחיה⁴ ושמעון בן שטח קבלו מהם הם וסיעתם הדור הששי * וכותבי זכרונות בישראל אומרים שיהושע בן פרחיה הוא רבו של ישו הנצרי ואם כן הוא בימי ינאי המלך היה וכותבי זכרונות באומות העולם אומרים כי בימי הורדוס נולד ובימי ארקילוס בנו נתלה ומתלוקת גדולה הוא שהפרש גדול יש ביניהם יותר ממאה ועשר שנים. ומזכירי⁵ אומות העולם מסיימים דבריהם בכמה סיומים ואומרין שבשנת נ"ב למנין שטרות נולד ולאחר ל"ג שנה נתלה ושהיה זה בשנת ל"ח למלך אנוסטוס מלך רומי בימי הורדוס⁶ ונתלה בימי ארקילוס בנו. והם טוענים כ"ב לאמר שלא עמד הבית ומלכות ישראל אחר תלייתו אלא מעט. ומסורת אמת יש בידנו מן המשנה ומן התלמוד * שלא החליפו שום דבר⁷ כי יהושע בן פרחיה ברח למצרים בימי אלכסנדר והוא ינאי ועמו ברח ישו הנצרי וקבלת אמת בידינו כי בשנת ארבע לאלכסנדר המלך נולד ובשנת ר"ט⁸ לבנין הבית ושנת נ"א למלכות בני * חשמונאי נתפש והוא בן שש ושלשים שנה בשנת ג' למלכות אריסטובלוס בן ינאי¹⁰:

שמעיה ואבמליון קבלו מהם וגירי צדק היו והם הדור השביעי:

הלל וטמאי קבלו מהם * והם הדור השמיני⁷ הלל עלה מבבל והוא בן מ' שנה ולמד מ' שנה * וק"כ שנה היו ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם

¹ Some omit. ² רצוני; P. omits from ואין to גדולות l. 7. ³ יוסף. ⁴ E. O. P. add ונראים הדברים שהיה בימי הלל וטמאי ⁵ Ed. and L. זהו רבו של ישו הנצרי. ⁶ Ed. והוא שנה מ' שנה היה וק"כ שנה היה ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם ⁷ Some omit. ⁸ Ed. והוא שנה מ' שנה היה וק"כ שנה היה ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם ⁹ Ed. והוא שנה מ' שנה היה וק"כ שנה היה ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם ¹⁰ Ed. והוא שנה מ' שנה היה וק"כ שנה היה ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם ¹¹ Ed. והוא שנה מ' שנה היה וק"כ שנה היה ימי חייו¹¹ ומבית דוד היה ומזרע המלוכה ושמונים תלמידים היו לו גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל. קטן * שבכולם רבן יוחנן בן זכאי והיה חברו מנחם

ומת בימיו ולא נחלקו. יצא מנחם ונכנס שמאי¹ ובנו היה רבן גמליאל הזקן וכן בנו רשבב הראשון. שלשה אלה נהגו נשיאותם בבית המקדש מאה שנה במלכות בני הורודוס שכן היה המנהג בבית שני שהמלך מבני השמונאי או מעבדיהם בני הורודוס היה המוציא והמביא במלחמה ובכל דברי מלכותו אבל כל דברי תורה חוקים ומשפטים על פי הנשיא מבית דוד היו נעשים ועל פי הכהן הגדול והסנהדרין. וכן אתה מוצא במס' סנהדרין [י"א ב]. מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית ויוחנן סופר הלז יושב לפניו ושלוש אנרות התוכות² בידו ואמר לו טול אגרתא חדא וכתוב עלה לאחנא בני גלותא דבבל ולאחנא בני גלותא דמדוי ולאחנא בני גלותא דיון ולשאר כל גלותהון דישראל שלמכון יסני³ מהודענא לכון דאמריא דעדקין וגוליא רכיבין וירחא⁴ דאביבא עדיין לא מטא ושפרת מילתא⁵ באנפאי ובאנפי חבראי ואופיפת על שתא דא ירחא חדא. הרי ידענו שרבן גמליאל זה היה ראש ישיבה ונשיא היה ומעשיו היו מקובלים בכל ארץ ישראל ובכל גליות ישראל ולא מיחה בו המלך ולא אדם בעולם ואלו ללקרקסאני לא היו נשמעין כן ולא לענן והקב"ה אמר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ואמר והאיש אשר יעשה בודון לבלתי שמוע אל הכהנים וגו' בא זראה אם היה זה שופט ישראל אם לא. והלל וסיעתו הם הדור התשיעי:

רבי יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. בימיו עלה אספסיאנוס על ירושלם והיה בירושלם אבא סיקרא ראש הליסטים והוא בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי הוא יצא אל המלך אספסיאנוס בלט ושאל ממנו שיצא אליו ריב'ז ועשה המלך בקשתו ויצא ריב'ז אל המלך אספסיאנוס וידע המלך את רוב חכמתו וכבדו ונשאו והוא היה צר⁶ על ירושלם ומת נירון מלך רומי ונמנו יעוצי רומי שימלוד⁷ אספסיאנוס⁸ ונסע לרומי והשאר טיטוס בנו לצור על ירושלם וצוהו לכבד את ריב'ז מאד וחרב⁹ בית המקדש בשנת שלשת אלפים והתכבט ונהרג ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ורש'ב'ג הזקן* והוא היה נשיא¹⁰ ורצה טיטוס להרוג את רבן גמליאל בנו ופייסו ריב'ז ונתפיים. נמצאו עשרה דורות מזרובבל¹¹ והבאים עמו עד ריב'ז וגם הוא היה קב¹² שנה מ' שנה נתעסק בפרקמטיא ומ' שנה למד תורה וכל חכמה שהיתה בדורו ומ' שנה לימד את ישראל ושפטן ולאחר חורבן הבית עלה ליבנה ושם שפט את ישראל ותקן חקנות וסייגות¹³ לתורה עד שנפטר ביבנה:

רבן גמליאל בנו של רש'ב'ג הנהרג בשמד¹⁴ הוא היה ראש ישיבה¹⁵ ונשיא אחר

לעיל כתב שמעון בנו ר'ג הזקן בנו רש'ב'ג בנו וכן איתא בנמרא¹ Ed. and o. add
 פתוחות² .הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותם מאה שנה לפני חורבן הבית וכו'
 להמליך את O.⁷ .נש.⁶ דא.⁵ .חמן ירחא. O.⁴ .לעלם O. adds.³
 והם זרובבל¹¹ O. Some omit.¹⁰ .והחריב. O.⁹ .אספסיאנוס
 שם ביבנה O. adds.¹⁵ .בגזירה. O.¹⁴ .וסייג.¹³ קב¹²

פטירת רי'ב'ז ובעל אחותו היה ר' אלעזר בן הורקנוס וחבריו ר' יהושע בן חנניה חכם גדול ואב ב"ד ופחמ"י היה ור' יוסי הכהן² הגלילי³ ור' שמעון בן נתנאל ור' אלעזר בן ערך ור' יוחנן בן נורי ור' יוחנן בן ברוקא ושמואל הקטן ור' אלעזר בן חסמא ור' אלעזר בן עזריה כהן עשירי לעזרא ועשיר גדול היה ור' חלפתא ור' יוסי בן קיסמא⁴ כל אלה דור אחד הם ונחלקו רבן גמליאל ור' יהושע על עדות החדש שבאו עדים בלוד [מש' ר"ה ב ח] ואמרו ראינהו שחרית במזרח וערבית במערב א"ר יהושע עדי שקר הם * היאך מעידין על האשה שילדה ולמחר⁵ כרסה בין שיניה. וכשבאו ליבנה קבלן רבן גמליאל שלח לו רבן גמליאל לר' יהושע נחמני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך ועשה ר' יהושע כדברי רבן גמליאל. ועוד נחלקו על תפלת ערבית אם היא רשות או חובה [ברכות כ"ז ב.]. ועוד נחלקו על בכור שנפרטה⁶ שפתו אם בעל מום הוא אם לא [בכורות ל"ז א.]. ובכולם כפה ר"ג את ר' יהושע חעפו * שבעים זקנים חבריו⁷ ונמנו והוסר רבן גמליאל מהיות ראש ישיבה והוקם ר' אלעזר בן עזריה והיה לראש ואח"כ נתפייסו הזקנים לרבן גמליאל והחזירוהו⁸ ולא הוסר ר' אלעזר בן עזריה מהכל⁹ אלא ר"ג היה דורש שתי שבתות ור' אלעזר בן עזריה שבת אחת ונפטר ר"ג בימי ר' יהושע ועמד ר' יהושע לסתור את דבריו וכעס ר' יוחנן בן נורי והעלה את רש"ב לראש בנשיאות. הרי זה דור אחד אחר החורבן:

ר' עקיבא היה ראש ישיבה אחר רבן גמליאל והיו חבריו שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ואלישע אחר ורבי מרפן ור' ישמעאל ור' יהודה בן בבא ור' יהודה בן דימא ור' חנינא בן תרדיון ור' ישבב הסופר ור' סימאי ור' חוצפית התורגמן¹⁰. כל אלה דור שני אחר החורבן ובימיהם היה בבבל ר' יהודה בן בתירא ומחבריו¹¹ של ר'ב'ז היה אלא שהאריך ימים הרבה:

ובימי אלו עמד אדם אחד שהיה שמו כחיבא¹² ומען שהוא משיח בן דוד ושלח יד במלך דמשטיאן¹³ מלך רומי * והרג משנהו שהיה בא"י ודמשטיאן מלך רומי¹⁴ עודנו נער ולא נתחזק לפניו ומלך¹⁵ כחיבא זה בביתר שנת נ"ב לחורבן הבית ומת במלכותו ומלך בנו רופוס¹⁶ פירוש זה השם אדמוני ומת¹⁷ גם הוא ומלך בנו ושמו רומלוס ונקבצו אל כחיבא ואל בניו עם רב¹⁸ מישראל ששבו מכל מקומותיהם ובימי רומלוס בן רופוס¹⁹ בן

1 אבל פחמי. 2 Only in o. 3 In O. between the lines ור' יוסי הכהן. 4 Marg. L. על O. 5 שנפגמה. 6 O. מפני היאך... והרי. 7 ר' עקיבא חסר כאן. 8 Some add ור' יהושע עדי שקר הם * היאך מעידין על האשה שילדה ולמחר כרסה בין שיניה. 9 Only in O.; P. דמשטין. 10 המתורגמן. 11 וחבריו. 12 בן כחיבא o. 13 א.ל נשיאותו לראש ישיבה. 14 O. P. omit. 15 ועמד E. 16 A. P. פיירוש. 17 A. adds and דמשטין. 18 O. adds מאד. 19 A. פיירוש.

כוויבא ההזק אדריינוס קיסר ועלה לארין ישראל ולכד¹ ביתר בתשעה באב שנת ע"ג לחורבן הבית והרג את רומלוס והבה בישראל מכה גדולה² שלא נראתה ולא נשמעה כמזה לא בימי נבוזראדן ולא בימי טיטוס ונשרף ר' חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו ונהרג ר' יטבב הסופר³ ור' חוצפית התורגמן⁴. ור' יהודה בן בכא גם הוא נהרג על שגזר מלך רומי יטמד⁵ על ישראל יטכל הנסמך יהרג וכל הסומך יהרג והעיר שסומכין בה החרב והלך הוא ויטב בין שתי עיירות גדולות בין אושא לשפרעם וסמך שם חמישה זקנים ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון⁶ ור' אלעזר בן שמוע⁷ ובאו עליו אויבים ועשו את כל גופו ככברה ונהרג ר' אלעזר בן שמוע וקודם לכן סרקו את בשרו של ר' עקיבא בן יוסף במסרקות של ברזל. כל זה בא להם בימי פולמוס של אדריאנוס קיסר ומפני כעסו של בן כוויבא ונתהיים בהם מה שכתוב ע"י דניאל ומשכילי עם יבינו לרבים ונכשלו בחרב ובלהבה ובשבי ובבזה ימים. ובימי אלו היה בטלמיוס ונכתב ספר אלמניסטי:

רבן שמעון בן גמליאל הישני הוא היה לראש אחרי מות ר' עקיבא וחביריו היו ר' מאיר ראש כולם ור' יהודה ור' יוסי ור' אלעזר בן שמוע ור' נתן ור' שמעון בן יוחאי⁸ והסכימה דעת ר' מאיר ור' נתן לבייטו ברבים שהיו יותר חכמים ממנו ונגלה⁹ לו הדבר ומשם ואילך לא הוזכרו ר' מאיר ור' נתן בשמותיהם אלא לר' מאיר קראו אחרים ולר' נתן יש אומרים. הרי לך דור שלישי אחר החורבן:

רבנו הקדוש הוא ר' יהודה הנשיא וראש¹⁰ ישיבה בן ר' שב"ג כי ראה יי' את עני ישראל מורה¹¹ מאד וקיים להן מה¹² שכתוב ע"י דניאל ובהכשלם יעזרו עזר מעט. ומת אדריינוס ומלך ברומי אנטונינוס בן אסוריוס והיה אוהב את רבנו הקדוש כנפשו ואומרים¹³ שניירו בסתר והיו ימי רבינו הקדוש כלם ימים טובים לישראל והאריך ימים ובימיו מת אנטונינוס בן אסוריוס ומלך אנטיופוס ואחריו¹⁴ מלך קומודוס¹⁵ וכולם * כבדו ונשאו את רבנו¹⁶ הקדוש כל ימיו:

ור' יהודה הנשיא זה שהוא רבנו הקדוש קבל מר' אלעזר בן שמוע ומר' יוסי והיו חביריו ר' ישמעאל בר' יוסי ור' שמעון¹⁷ בנו של ר' יוחנן¹⁸ בן ברוקא ור' אלעזר בן ריש"ב ור' אלעזר ור' שמעון בני ר' יהודה ור' יהושע בן קרחה וסומכוס ופלימו ואיסי בן יהודה ור' ראובן בן איצטרובלי¹⁹ ויוחנן בן פנחס ור' פדת ור' אלעזר

¹ L. adds רופש; others have ולקח. ² P. adds מאד; A. מכה רבה. ³ L. and o. add סימאי. ⁴ המתורגמן. ⁵ גזירה. ⁶ A. E. O. omit. ⁷ A. E. O. add ונתגלה. ⁸ O. ועלה; Ed. ונתגלה. ⁹ O. יאחי. ¹⁰ חזק. ¹¹ Some מקרא. ¹² חזק. ¹³ O. ונראה; A. מוכה; A. E. O. omit. ¹⁴ A. O. P. and omit דניאל. ¹⁵ O. ונראה; A. מוכה; A. E. O. omit. ¹⁶ O. ונראה; A. מוכה; A. E. O. omit. ¹⁷ A. O. P. and omit דניאל. ¹⁸ A. O. P. and omit דניאל. ¹⁹ O. קונדוס. ²⁰ A. גדלו. . . לר' A. ²¹ O. קונדוס.

בן פרטא ור' יעקב איש כפר חטיא¹ ור' פנחס בן יאיר חה רבנו הקדוש חבר את המשינה בשנת שלשת אלפים תתקמט שהיא שנת ת"ק למנין שטרות ושנת ק"ג להורבן² הבית. זה דור רביעי לחרבן. * ועוד בימי³ רבנו הקדוש * נעשו רוב ספרי רפואות שבנימו היה⁴ גאלינוס אבל * ספרי אבוקראט הרופא בימי מרדכי ואסתר כתבם שבאותו הדור היה⁵ :

ר' חנינא * בר חמא היה ראש ישיבה לאחר פטירתו של רבנו הקדוש⁶ שכן צוה רבינו הקדוש והיו חביריו בני רבנו הקדוש ור' הושעיא ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אלעזר הקפר ור' חייא ברבי ובר קפרא ור' לוי ור' אפס ואבנה דשמואל ורב שהוא בן אחי ר' חייא וכן אחותו. בר קפרא כתב התוספתא ור' חייא ור' הושעיא ברבי * ור' שמעון ברבי⁸ כתבו הברייתות והמכילתות. אלו הם * סוף התנאים הרי אלו חמשה דורות של תנאים⁹ :

סדר אמוראים הדור הראשון רב¹⁰ ושמואל. ירד רב לבבל בסוף ימי רבנו הקדוש בשנת ג' אלפים תתקעט ומצא בבבל ר' שילא והיה רב עניו מאד ולא רצה * להיות נמנה¹¹ ראש ישיבה כל ימי ר' שילא עד שנפטר ועוד לא רצה להיות לראש בנהרדעא במקומו של שמואל והלך לסורא היא מתא מחסיא והיה שם לראש עד שנפטר בשנת ד' וג' ובאו בני ישיבתו לשמואל ונפטר שמואל בשנת ד' וי' והיה חכם גדול * בכל חכמה¹² יוגית מוסף¹³ על תורתו. ואלו הם תלמידיו¹⁴ רב יהודה¹⁵ ורמי¹⁶ בר חמא ורב חמא * בר יחזקאל¹⁷ ורב נחמן¹⁸ הנשיא ורבה בר אבנה ורב ששת והיה סגי נהור ורב ענן ורב מתתיה¹⁹ ורב שימי בר אשי ורב חייא בר אשי ורב יצחק²⁰ בר אשיא²¹ ורב חמא בר גוריא ורב כהנא הראשון. ובימיהם היה ראש ישיבה בארץ ישראל ר' יוחנן שקבל מר' אושעיא ברבי והאריך ימים כי שמונים שנה היה ראש ישיבה * והוא חבר תלמוד ירושלמי לחמש סדרים כי אין מסדר טהרות רק מס' נדה וחיבר הירושלמי בקרוב למאתים אחר החורבן²² ואלו הן תלמידיו של ר' יוחנן ר' אמי ור' אסי ור' אלעזר בן פדת * ור' ינאי ועולא ורבין בר רב דימי²³ ור' שמואל בר נחמני²⁴ :

הדור השני. רב יהודה ורב הונא אחרי מות שמואל בשנת ד' י' היה לראש ישיבה רב יהודה בר יחזקאל בנהרדעא ורב הונא בסורא ורב יהודה היה גדול מרבי הונא בחכמה

נכתבו A. 4. ובימי 3. למנין חרבן A. 2. חנניה. Ed. and o. 1. ספרו של א' הר' היה O. 5. דברי ספרי רפואות (רוב ספרים ברפואה O.) שהיו בימי לאחרי פ' של ר' ה' ישב (היה) O. בראש Ed. and o. 6. ב' מ' וא' ובאותו הדור כתבם דורות O. 9. שמעון for שמואל o.; ובנו A. 8. בניו מרבי. Ed. ארבעה; A. 7. בחכמה A. 12. להמנות 11. ר' שמעון ורב O. and o. 10. של תנאים והן חמשה דורות ור' אמי (וראמי o.) בר (בני O.) יחזקאל O. o. add 15. תלמידיהם Ed. 14. תוספת. 13. נחמן P. 20. מתנה 19. חתן A. adds 18. A. omits. 17. וראמי P. 16. ורבה בר חנה A. adds 24. Ed. and o. omit. 23. Some omit. 22. אשיין O. 21.

אבל רב הונא היה *קרוב לנשיא¹ ולפיכך נברה ישיבת סורא ונפטר רב יהודה וחזרו שתי היישובות לרב הונא. ועוד נפטר בימיו ר' יוחנן ראש ישיבת ארץ ישראל בשנת ד' ל"ט והיה ראש ישיבה בארץ ישראל רבי אמי ונפטר רב הונא שנת ד' נ' לאחר שהיה ראש ישיבה ז' שנה ואלו תלמידיהם רב חסדא ורבה בר נחמני ורב יוסף ורב נחמן בר יצחק ור' זירא ורבה בר רב הונא ורב המנונא:

הדור השלישי. רב חסדא ורבה ורב יוסף. רב חסדא היה תלמיד חבר לרב הונא וד' שנים קודם פטירת רב הונא בנה בית המדרש לעצמו ואחר כך נפטר רב הונא והיה רב חסדא ראש ישיבה עשר שנים עד שנת ד' ס' והוקם רבה בר נחמני והיה ראש ישיבה כ"ב שנים *והוא חבר בראשית רבה ושאר הרבות² וברח לאגם מפני מלשינות ומת שם באגם בשנת ד' פ"ב וישב על כסאו רב יוסף ב' שנים וחצי ומת בשנת ד' פ"ה ור' יוסף היה נקרא סיני ורבה עוקר הרים. ותלמידיהם *אבוי ורבא בר יוסף בר חמא ורמי³ בר יחזקאל ורבינא הראשון ורב כהנא השני⁴ ורבים אחרים כי י"ב אלף תלמידים היו לו לרבה:

הדור הרביעי. אבוי ורבא. אבוי היה לראש ישיבה בשנת מות רב יוסף י"ד שנה ונפטר בשנת ד' צ"ט ואחריו היה לראש במחוזא רבא בר⁵ יוסף י"ד שנים אחרות ומת בשנת ד'ק"ז:

הדור החמישי. רב נחמן בר יצחק ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולאחר מות רבא בשנת ד'ק"ז היה לראש ישיבה בפום בדיתא רב נחמן בר יצחק ומחבריו של רב חסדא היה אבל האריך ימים והיה לראש ישיבה ד' שנים ומת בשנת ד'ק"ז. ובתחלת היותו לראש ישיבה⁶ נחלקו היישובות פעם שנייה והיה לראש ישיבה בנרש עיר שקרובה לסורא⁷ רב פפא וחיה⁸ י"ט שנים⁹ ומת בשנת ד'קל"ב. ואחר מות רב נחמן בר יצחק היה ראש ישיבה בנהרדעא רב חמא¹⁰ ומת בשנת ד'קל"ב גם הוא וט"ו שנה היתה גדולתו ולא הזכר רב הונא¹¹ * בריה דרב יהושע בראשי ישיבות:

הדור השישי. רב אשי ורב אמי וראשי היישובות שהיו בימיו ומימי¹² רבינו הקדוש עד רב אשי לא מצינו¹³ תורה * וחסידות ועונה¹⁴ וגדולה במקום אחד. * בימי רב פפא שנת ארבע אלפים קכ"ו היה¹⁵ רב אשי ראש ישיבה בסורא ס' שנה ובשנת חמש¹⁶ לגדולתו מתו רב פפא

1 אבוי. 2 Some omit from P. 3 In P. only. 4 A. O. P. omit. 5 גדול בנשיאות A.

6 וחיה P.; וחיה רב פפא o. 7 ובסורא A. 8 ר' חמא add A. P. 9 ורב חייא (אדא E.) בר פפא E. O.; בר פפא והוא (היה o.) ראש ישיבה O. o. add. 10 ורב חייא (אדא E.) בר פפא E. O.; בר פפא

11 נחמן L. 12 ומימות. 13 מצאו. 14 מנהרדעא Ed. omits; some add. 15 נחמן L.

16 חמש ועשרים A. 17 כי אם ימי . . . בשנת . . . והיה A. 18 Only in Ed.

ורב חמא והיה רב זביד ראש ישיבה בפום בדיתא ח' שנים ומת בשנת ד'קמ'. ואחריו רב דימי ג' שנים ומת בשנת ד'קמנ. ואחריו רפרם בר פפא ומת באותה שנה. ואחריו רב כהנא השני כ"ח שנים ומת בשנת ד'קעא. ואחריו רב אחא בריה דרבא שתי שנים ומת בשנת ד' אלפים ק'ע"ג * כי רב פפא וששה ראשי ישיבות אלו כולם בימי רב אשי נפטרו ונפטר רב אשי בשנת ד'קפ"א היא שנת תשל"ה למנין שטרות והוא החל לכתוב את התלמוד² ולא הספיק לסיימו:

הדור השביעי. מרימר ומר בר רב אשי וחביריהם * הם סיימו את התלמוד² בבלי ונחתם בשנת ד' אלפים רס"ה ליצירה ונתפשט בכל ישראל וקבלו אותו עליהם ולמדו אותו ברבים חכמי כל דור ודור והסכימו עליו כל ישראל ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. ובימי רבה בר רב יוסף שהיה ראש ישיבה מרבנן סבוראי נחתם התלמוד² וכמו שמונים שנה היו משהתחילו רב אשי וחבר אותו עד שנחתם ובשנת ע"ג למותו נחתם³. אחר פטירת רב אשי היה לראש ישיבה במקומו בסורא מרימר חמש שנים ומת בשנת ד' אלפים קצ"ב. ואחריו רב אידי בר אבין כ' שנה ומת בשנת ד'י"ב. ואחריו רב נחמן בר הונא ג' שנים ומת בשנת ד'ר"ז. ואחרי אלו ישב מר בר רב אשי על כסא אביו שלש עשרה שנה * יומים טובים' היו ימיו לפיכך קראוהו רב טובימי ומת בשנת ד'ר"ח והיא שנת תשע"ט לשטרות. ואחריו רבה תוספאה שש שנים ומת בשנת ד'רל"ג חמשה אלו תלמידי רב אשי ויש מהם חבר כמרימר ורב אידי בר אבין והשאר תלמידים. ובשנת מות רבה תוספאה גזרה מלכות פרס שמדות⁵ גדולות על ישראל כשקרב יום אידם של פרסיים לבא פעם שנייה כי *שתי פעמים⁶ מלכו פרסיים וכן רומיים כי כך גדול של רומי נבנה בימי חזקיהו מלך יהודה ובנוהו שני אחים מלכים גדולים שם האחד רומולוס ושם האחר רימולוס⁷ ורומולוס קשר קשר על אחיו רימולוס * והרגו מהרה⁸ ומלך הוא לבדו והחזיר את כל ארץ מערב תחת רגלי רומיים ומת ברומי * ועשו לו רומיים כבוד גדול במותו⁹ ועשו לו על קברו בניין עגול גדול ומשפת עיגולו אל שפתו כמו חמשים אמה בקרקעיתו וקו מאה אמה יסוב אותו והצרוהו למעלה עד שעשאוהו כמין צריף וגובהו גדול מאוד והוא ברומי עד היום הזה לא חרב. וכן לאחר מות רומולוס היו הרומיים בהשקט אין אדם בעולם¹⁰ מושל עליהם עד שבא נבוכדנצר מלך בבל ומשל גם עליהם¹¹ כדכתי' ועברו אותו כל הגוים. ובימי בלשצר בן בנו נשמדה מלכות כשדים וחזרה המלכות לפרסיים לריוש המדי תחלה ואחר כן לכורש הפרסי חתנו וכן למלכים אחרים עד שקם¹² עליהם אלכסנדרוס המוקדון המלך הגדול והשמיר כל מלכות פרס

¹ ורב פפא ורב שיסת וראשי A. P.

² O. הש"ס.

³ A. E. O. o. P. omit

from הם l. 6.

⁴ Ed. ω. שנים

⁵ O. נזירות.

⁶ A. כמה שנים

⁷ A.

רימאלש. ⁸ A. ויהרגוהו.

⁹ A. O. omit.

¹⁰ In o.

¹¹ בהם.

¹² A. שבא.

כדכתי' ויהמרטר אליו ויד את האיל וכו'. ובכל זאת רומיים תחת ידי כשדים תחלה ותחת ידי פרסיים ולבסוף תחת ידי יונים * וכשנברו בני חשמונאי¹ על אנטיוכוס ועל מלכותו גם רומיים נקהלו ועמדו על נפשם והתחזקו ופרקו עול יונים מעל צוארם ומלכו עליהם ושמום למס. ובימי יצאי המלך של ישראל התחילו למלוך פעם שניה והמלך הראשון הוא יוליאוס וקראוהו קיסר כי אמו מתה והוא בבטנה וקרעו² את כרסה³ והיה מלך גדול מאד והוא החזיר את המלוכה לרומיים * ולכן לא פסקו שמו מכל מלכיהם שהיו נקראים פלוני קיסר' ובמותו עשו לו היכר⁴ גדול הידור שלא נעשה לכל מלך בעולם מגדל גבוה וגדול מאד ורשפים של בתל נעוצים בו מלמטה עד ראשו והם משתרגים * ועליהם ארן⁵ גדול של נחשת עבה ובו נקבר יוליוס והארן⁷ נראה לעינים עד היום הזה. ואחריו מלך אנוסטוס בן אחיו המלך הגדול ואומרים שהוא מלך על כל העולם. ובשנת ארבע למלכו שם מס על כל הארץ מס של נחשת ורצף נהר טיבריש שרומי יושבת על שפתו עשרים מילין רצפו⁸ בלהות של נחשת עבות מאד ורוחב הנהר גדול מאד ומנין הנחשת הם מונים עד היום בשטרותיהם וספרים רבים בידי רומיים כתובים בהם עוד שבחיו וחכמתו וטוענים ילא היה * באומות העולם⁹ מלך כמוהו:

ובשנת ל"ח למלכו נולד ישו הנצרי כי נ"ב שנה מלך * ומלכותו פשטה¹⁰ בכל העולם ככזו שהם אומרים וכן פרסיים גם הם. לאחר שנכרתה מלכותם בימי אלכסנדרוס נקהלו אחרי מות אנטונינוס בימי ר' יוחנן ועמדו על נפשם להסיר עול רומיים מעליהם ומפני כן כשמת אנטונינוס אמר רבנו הקדוש נתפרדה החבילה אבל לא נברו הרבה עד מות רבנו הקדוש בימי ר' יוחנן. והמלך הראשון ארדשיר¹¹ בן באבך כתב אל כל מקהלות של פרסיים שיהיו יודעים כי חרב ארסטוטלוס החכם אכלה בהם היום ת"ק שנה¹² מפני שהיה אלכסנדרוס תלמידו ובכן נתחזקו ועשו מלחמות עם רומיים ולא נצחו אלו את אלו ולא אלו את אלו * אלא נתחלקה¹³ המלכות ארץ עילם חמת ושנער וקצת ארץ יון וארץ ישראל ועד ארץ ערב כולה ביד הפרסיים ורומי ואשכנז וצרפת וקצת ארץ יון וארץ מצרים ופלשתיים וספרד בידי רומיים והיו ישראל תחת יד פרסיים פעם שניה ובתחלה היו אוהבין לישראל בימי ארדשיר¹¹ והוא אחישורוש וכן בימי שבור מלכא:

ובימי יצא מאני¹⁴ לעולם והיה טוען * שאלוהות שנים יש בעולם¹⁵ אחד מחיה ועושה

והוציאוהו בו חי o. adds³. ובקעו². וכשנברה מלכות בית חשמונאי ובניו¹.

Slight variations in ולא פסק שם קיסר מהן כי בכל מלכיהם היו קורין קיסר אותם⁴. בעולם⁹. P. רצפן⁸. ועולים Ed.⁷. ועליו כסוי O.⁵. כבוד O. P.⁵.

אודאשיר o. אודשיר A. P.; אורשיר E. L.; אורשיר Ed.¹¹. מלכות פושטת O. P.¹⁰.

יצאו A.; מינאי P.; מינות O.¹⁴ ולא נחלקה A.¹³. ארבע מאות שנה או חמש A.¹². ייש אלים שנים ω. ; איש ששמו מאני ששני אלוהות יש לעולם O.¹⁵. מינים.

כל הטובות שבעולם ואחד ממית ועושה כל הרעות שבעולם וכדה לאמנושים¹ תורה מלבו והיה לגוי גדול והרגו² שבור מלכא בחכמתו. ועוד היה לפרסיים מלך ששמו הורמיו³ ומת והניח אשתו הרה ולא רצו פרסיים להמליך איש⁴ תחת⁵ הורמיו אלא קשרו כתר מלכות על בטנה להמליך את אשר תלד אם זכר אם נקבה ותלד זכר וימליכוהו ביום⁶ לידתו ויקראו שמו בהרם על שם כוכב מאדים שהיה כוכבו. ועוד מלכים אחרים גדולים וכולם אוהבים את ישראל עד שנברה מלכות ישמעאלים והיטמירום מתחת השמים. וקודם לכן הפך ה' לבם לשנוא עמו ותפס מלך פרס שלשה מגדולי ישראל אמימר בר מר ינקא בר מר זוטרא חבירו של רב אשי ורב משרשיא וראש * גלות והונא⁷ * מר שמו⁸ והרגם מלך פרס⁹ ותפש נערי בני ישראל והוציאם בעל כרחם מן הכלל * בטבת בשנת ד'קל"ד¹⁰ ובאותה שנה היה רבינא ראש ישיבה שנה אחת. ובימי ראשי ישיבות אלו שהיו בסורא היו ראשי ישיבות בפום בדיתא רב נביהה מבי כתיב בשנת מות רב אשי והיה לראש ישיבה שש¹¹ שנים ומת בשנת ד'קצ"ג¹² ואחריו רפרם עשר שנים ומת בשנת ד'ר"ג ואחריו רב רחומי¹³ י"ג שנה ומת בשנת ד'ר"ו ואחריו רב סמא¹⁴ בריה דרבא¹⁵ ונפטר בשנת ד'ר"ל. הרי שבעה דורות של אמוראים וה' דורות של תנאים ומ' דורות של הוראה בבית המקדש. נמצא מימי זרובבל והעולים עמו עד סוף ימי רבינא ורב סימא¹⁶ בריה דרבא כ"א דורות והשנים תתכ"ו¹⁷:

סדר רבנן סבוראי הדור הראשון. * רב יוסי¹⁸ הוא ראש רבנן סבוראי היה לראש אחר רבינא¹⁹ ל"ה שנה עד שנת ד'רע"ד ובשנת כ"ד לגדולתו שהיא שנת ד'ר"ס והיא שנת תת"א למנין שמרות וקודם לחשבון ישמעאלים ק"ב שנה נחתם התלמוד²⁰ כי בימי רב אשי הוחל להכתב ובשנת ע"ג למותו נחתם נמצא משנת כתיבת המשנה עד חתימת התלמוד ש"א שנה ומשנת כתיבת המשנה עד שנתינו זאת שהיא ד'תתקכ"א תתקע"ב שנה. ומשנת חתימת התלמוד עד שנתינו זאת תר"ס שנה ומת רב יוסי²¹ בשנת ד' אלפים רע"ד²²:

הדור השני מרבנן סבוראי. רב אחא²³ בר הונא וחביריו. רב אחא²³ היה ראש ישיבה שנה אחת ומת בשנת ד'רע"ה. ואחריו רב שמואל בר רבא ג' שנים ומת בשנת ד' דרע"ה. ואחריו רבינא מן אומצא שנה אחת ומת בשנת ד'רע"ט. * ואחריו רב תחנינא²⁴ ז' שנים ומת

¹ E. everywhere. ² A. והרגו. ³ o. לאמנושי; האמנושי; O. ובדאו האמנושים. ⁴ שום אדם בעולם. ⁵ A. הורמיו and omits תחתיו; o. אחרי. ⁶ P. בעת. ⁷ A. תל"ד; E. ר"ל. ⁸ A. L. בכל. ⁹ O. P. בר מר שימי. ¹⁰ E. גולה רב הונא. ¹¹ A. סימאי; סימא. ¹² O. קע"ג. ¹³ A. ניהומי. ¹⁴ So O. P.; others 'ב. ¹⁵ O. תת"א; A. E. תת"א. ¹⁶ L. תת"א. ¹⁷ A. E. תת"א. ¹⁸ O. תת"א. ¹⁹ O. תת"א. ²⁰ O. תת"א. ²¹ O. תת"א. ²² A. תת"א; E. רע"ה. ²³ O. תת"א. ²⁴ O. תת"א. ²⁵ O. תת"א.

בשנת ד'רפ"ו¹ ואחריו רב סימונא² ורב עינא. רב עינא בסורא ורב סימונא² בפום בדיתא
 וחיה³ רב סימונא⁴ עד שנת ד' אלפים ושל. כל אלו דור אחד הם :
 הדור השני⁵. תלמידי רב סימונא ורב עינא ולא הוזכרו בשמותיהם כי הישיבות בטלו
 כמו חמישים⁶ שנה אחרי מות רב סימונא עד שנת ד'שט"ט מפני שנאת מלכי פרס ושמותיהם⁷ :
 * הדור השלישי⁸. רב חנן מאיטקיא⁹ קבל מתלמידי רב סימונא * ורב עינא¹⁰ ואחריו
 רב מרי ואחריו רב הונא ואחריו רב חנינא¹¹ כל אלה דור אחד הם¹² ורב חנן מאיטקיא
 היה לראש בשנת ד'שט"ט ואחריו ארבעה ראשי ישיבות¹³ ולא הוזכרו מספר שנותיהן :
 הדור הרביעי¹⁴. רב יצחק ובימיו נברה מלכות ישמעאל על מלכות פרס ונעקרה מלכות
 פרס מן העולם ובא לבבל עלי אבן אבי טאלב מלך ישמעאל לאחר¹⁵ שנברה עליה
 מלכות ישמעאל כמה שנים כי בימי עומאר¹⁶ בן אלכטאב¹⁷ מלך ישמעאל נעקרה מלך פרס
 והלכו נשיו ובנותיו של זידינרד¹⁸ מלך פרס בשבי ועמד מלך ישמעאל ונתן בת זידינרד
 לר' בוסתנאי ראש גולה¹⁹ וניירה והיתה לו לאשה כי בשנת ד'שע"ד²⁰ התחיל מחמד מלך
 ישמעאל לטעון טענותיו וכשכא עלי אבן אבי טאלב לבבל יצא אליו רב יצחק ראש
 ישיבה²¹ וכבדו * ונשאו המלך עלי הנן²² בשנת ד' אלף ת"כ²³ :
 הדור החמישי²⁴. * מר רבא ומר²⁵ הונא. מר הונא בסורא ומר רבא בפום בדיתא.
 ואחריהם רב שישנא²⁶ ורב בוסנאי²⁷ ורב שישנא היה נקרא רב משרשיא בר תחליפא
 וארבעה אלו דור אחד הם. ומת רב שישנא²⁸ בשנת ד'תמ"ט²⁹ והוא סוף רבנן סבוראי
 * נמצאו רבנן סבוראי³⁰ ה' דורות ושנותיהם ק'פ'ז :
 סדר הגאונים : הדור הראשון מראשי ישיבות פום בדיתא רב חנינא נאן מנהר
 פקוד היה ראש ישיבה ח' שנים עד שנת ד'תנז ואחריו רב הילאי³¹ הלוי היה ראש ישיבה
 י"ח שנים ומת בשנת ד'תעה :

והיה³. ¹ Ed. o. omit from ואחריו, p. 61, last line. ² A. O. P. סמא everywhere. ³ והיה.
⁴ P. סימא; O. עינא. ⁵ So Ed. and E.; others השלישי. ⁶ E. 'ב'; E. P. 'כ'; O.
 מאשיא; A. P. א. ⁷ וניירותיהם. ⁸ O. omits and has ורב; A. הדור הר'. ⁹ A. P. א. ¹⁰ Ed. and o. omit.
 ואחריו ¹¹ Ed. follows ואחריו. ¹² E. אחר דור. ¹³ A. O. o. add אלו. ¹⁴ A. ה'. ¹⁵ ואחר.
 אלכטאב; A. אלקטאב. ¹⁶ P. עמבאר; A. עמבאר and in utter confusion; O. עומר; ¹⁷ עמר.
 תע"ד; E. שע"ט. ¹⁸ גולה. ¹⁹ חדגר; A. יונגר; Ed. חדגר; o. זידינרד; O. זידינרד. ²⁰ גולה.
 והמליכו על כולן ונשאו; O. ונשאו המלך על כלם ושמו עלי. ²¹ A. גולה. ²² A. בוסנאי;
 ביסאי; בוסאי; A. הונא. ²³ E. רב פפא ורב. ²⁴ A. הו'. ²⁵ E. משרשיא בר תחליפא. ²⁶ A. א.
 אהילאי. ²⁷ A. שג"ט. ²⁸ A. שג"ט. ²⁹ Ed. o. omit. ³⁰ A. שג"ט. ³¹ A. שג"ט. ³² A. שג"ט.
 everywhere.

הדור השני. רב יעקב מנהר פקוד היה ראש ישיבה י"ח שנה ומת בשנת ד'תצ"ג ואחריו רב שמואל מבני בניו של מרימר¹ חברו של רב אשי היה ראש ישיבה י"ח שנה ונפטר בשנת ד'תק"א הרי אלו בפום בדיתא. ובימי ארבעה ראשי ישיבות אלו היו ראשי ישיבות מתא מחסיא ואלו הן רב הונא בר' יוסף שנת ד'תמ"ט ואחריו רב חייא ממישון ואחריו מר ינקא והוא² רבא בר נטרונאי היה לראש ישיבה בשנת ד'תע"ט ואחריו³ רב יהודה נאון ואחריו רב יוסף בשנת ד'תצ"ט ואחריו רב שמואל בר מרי בשנת ד'תק"ה. ובימי רב שמואל זה היה ר' שמעון קיירא⁴ ולא נסמך לנאון וחבר הלכות גדולות בשנת אלף נ"ב לשטרות שהיא שנת ד'תק"א בשנה השלישית לגדולת רב שמואל בר מרי בשנת ח' לגדולת רב שמואל מזרע אמימר והזכיר שמועות משמא *דרב כהן⁵ צדק ולא שמענו מעולם שהיה בזמנו⁶ נאון ששמו כהן צדק ואפשר שכהן צדק זהו שהיה רבו וחכם גדול היה ולא נסמך. ואחר⁷ רב שמואל בר מרי היה רב אחא משבחה וחכם גדול היה וחבר⁸ שאלתות שלו מכל מצות האמורות בתורה והספר מצוי⁹ בידינו עד היום הזה וכל הבאים אחריו בדקוהו ופשפשו בו ושמענו *שעד היום¹⁰ לא נמצא בו שום טעות בעולם אבל לא נסמך רב אחא *זה נאון¹¹ מפני שנאת ראש גלות שבאותו הדור שהיה שונאו. וסמך *שמש של רב אחא ושמו רב נטרונאי¹² וכעס רב אחא והלך לו מבבל לארץ ישראל ונפטר שם והיה רב נטרונאי לראש כ"ג¹³ שנה *עד שנת ד'תקכ"א¹⁴ הרי שמנה *ראשי ישיבות אלו במתא מחסיא והיו בימי ד' ראשי ישיבות שהיו¹⁵ בפום בדיתא :

הדור השלישי של נאונים בפומבדיתא לאחר פטירת רב שמואל בשנת ד'תק"א היה לראש בפום בדיתא רב מרי הכהן מנהר פקוד ח' שנים ומת בשנת ד'תק"ט. ואחריו רב אדא¹⁶ חצי שנה ונפטר באותה שנה. ואחריו ר' יהודאי ג' שנים ומחצה ומת שנת ד'תקל"ג¹⁷. והוא חבר הלכות פסוקות ומהלכות גדולות קבצם וסני נהור היה ובימיו היה ענן ושאל בנו שם רשעים ירקב וענן זה מבית דוד¹⁸ היה ותלמיד חכם היה בתחלה והכירו בו שמץ פיסול ומפני זה לא נסמך לנאון וגם לא סייעוהו מן השמים להיות ראש גלות¹⁹ ומפני *קנאה וטינא²⁰ שהיתה בלבו העלה שירטון ועמד להדיח ולהסית את ישראל מעל קבלת חכמים מפי הנביאים מפי עדים כשרים כמו שסדרנו בספר זה ונעשה זקן ממרא על פי בית דין לבלתי שמוע אל השופטים והוא חבר ספרים והעמיד תלמידים וברה מלבו חוקים לא

1 א. מרימר. A. O. 2 ואחריו. A. P. 3 מר שמואל בר. P. 4 קאירה. A. 5 שעדיין. ω. 6 מסור. O. 7 כל. A. adds. 8 ובימי. E. 9 בימיו. 6 דכהן. 11 נפטר. E. 12 כ"ג. L. 13 שמשו; o. everywher. נטוראי. 14 שיהיה לנאון. A. 15 שנת ד'תכ"א. 16 ראשים. A. 17 א. אחא. 18 א. ק"ג. 19 צור. Ed. 20 גולה. A. 21 So P.; L. הקנאה.

טובים ומיטפטים לא יחיו בהן כי אחר חרבן הבית גדלדלו המינים¹ עד שעמד ענן וחוקם ואחריו רב אחונאי² ה' שנים ומת בשנת ד'תקכ"ה³ ואחריו רב מארי הלוי בר רב משרשיא ג' שנים ומחצה ומת בשנת ד'תקל"ב ואחריו רב ביבי הלוי עשר שנים ומחצה ונפטר בשנת ד'תקמ"ג. בימי רב מנישה בר יוסף *ראש ישיבת מתא⁴ מחסיא ובימי נאונים אלו שהיו בפום בדיתא היה במתא מחסיא רב יודאי⁵ היה לראש בשנת מות רב נטרונאי בשנת ד'תקכ"א שש שנים ומת בשנת ד'תקכ"ז ואחריו רב חנינא בר משרשיא ד' שנים ונפטר בשנת ד'תקל"א ואחריו רב מלכיה שתי שנים ונפטר בשנת ד'תקל"ג. ואחריו רב חנינאי בר רב אברהם עד שנת ד'תקמ"ב⁶ והסירו ראש גלות⁷. ואחריו רב הונא הלוי בר רב יצחק. ואחריו רב מנישה בר יוסף עד שנת ד'תקמ"ח:

הדור הרביעי מן הנאונים שהיו בפום בדיתא אחר רב ביבי הלוי⁸ היה לראש⁹ *רב יסעיה הלוי בר אבא *שאול שתי שנים¹⁰ ונפטר¹¹ בשנת ד'תקנ"ז. *ואחריו רב יוסף בר רב שילא י"ט שנה ומת בשנת ד'תקע"ה¹². *ואחריו רב מרדכי הכהן ג' שנים ונפטר בשנת ד' אלפים ד'תקע"ח¹³ ואחריו רב אחונאי ד' שנים ומת בשנת ד'תקפ"ב. ואחריו רב יוסף בר יהודה שתי שנים וחסיד גדול היה ומלומד בנסים. ורב יהודה אבי אביו של רב שרירא¹⁴ היה סופר שלו והעיד שאליהו ז"ל היה נראה בישיבת רב יוסף כמה פעמים ושתי שנים היתה גדולתו ונפטר בשנת ד'תקפ"ד¹⁵. ואחריו רב אברהם בר רבי שרירא י"ב שנה ומת בשנת ד' אלפים תקנ"ז:

הדור החמישי. רב יוסף בר רב חייא היה ראש ישיבה בפום בדיתא שתי שנים ומת בשנת ד'תקנ"ז¹⁶ *ואחריו רב יצחק בר רב חייא שבע שנים ומת בשנת ד' אלפים תרנ"ז¹⁷. ואחריו רב יוסף *בר רב ביבי¹⁸ שתי שנים ומת בשנת ד'ת"ט. ואחריו רב פלטוי עשר²⁰ שנים ומת בשנת ד'ת"א. ואחריו רב אחאי כהן ששה חדשים ומת בשנת ד'ת"א. ואחר פטירת רב אחאי נחלקו חציו היו אחר רב מנחם בר רב יוסף בר רב חייא לסמכו והחצי האחר אחר רב מתתיהו ועמדו במחלוקת שנה ומחצה ומת רב מנחם בר רב יוסף והיה לראש רב מתתיהו בר ריבי²¹ עשר שנים ומת בשנת *ד'תרכ"א. ואחריו רבה בר אמי שתי שנים ומחצה ונפטר בשנת ד'תרכ"ב²². ואחריו היה לראש רב צמח גאון

¹ L. O. ראשי ישיבות במתא⁴. כ"ה; O. כ"א; L. אחוני A.². נתרלדלו הצדוקים¹.
² Only in A. ישיבה⁹. A. adds רב אבא o. adds⁸. גולה A.⁷. מ"ג A.⁶. דוראי.
³ From רב (l. 10) in A. O., and partly in E. ω. A. omits; Ed. P. ע"א; O. ע"ח.¹²
⁴ P. omits. יהודה O. P.¹⁴. E. ע"ז, and omits with O. the following sentence.¹⁵
⁵ O. פ"ג; E. פ"ו; ω. ע"ז.¹⁷ E. O. ω. P. omit; L. omits שנים¹⁶ and reads ק"על and reads שנים¹⁷.
⁶ Ed. E. o. omit; P. ריבי¹⁹. E. O. ד'תקע"ה; A. Ed. ר"א; o. ω. ר"ה.¹⁸
⁷ L. O. o. ω. י"ד.²¹ Ed. omits; E. ביבי; ω. ברבי²⁰. P. omits; E. כ"ה. The figures are confused.²²

בר רב פלטיו נאון י"א¹ שנים ונפטר בשנת ד'תל"ז² *ואחריו רב האי בר מר דוד ז' שנים ומחצה ונפטר בשנת ד'תלמ"א³; ובימי גאונים אלו שהיו בפום בדיתא הוקם במתא מחסיא אחר רב אברהם בר רב שרירא שהוכרנו⁴ רב הילאי בר רב מרי ט' שנים, ואחריו רב יעקב בר רב מרדכי י"ח שנים, ואחריו רב איסומאי⁵ בר רב מרדכי ח' שנים, ואחריו רב יצחק בר רב ישי י"ב שנה, ואחריו רב הילאי בר רב חנניה שלש⁶ שנים ומחצה, ואחריו רב קימוי בר רב אשי שלש שנים ומחצה, ואחריו רב משה הכהן בר יעקב י' שנים ומחצה ואחריו לא סמכו נאון שתי שנים, ואחר כך סמכו רב כהן צדק נאון בר רב איסומאי נאון י' שנים ומחצה, ואחריו רב שר שלום בר רב בועז עשר שנים, ואחריו רב נטרונאי נאון * בר רב הילאי נאון בר רב מרי ה' שנים, ואחריו רב עמרם בר שישא י"ח שנה והוא שלח סדור של תפלות לספרד ובימי רב האי בר רב דוד היה, ואחריו רב נחשון בר רב צדוק⁸ ח' שנים, ואחריו הוקם רב צמח אחיו מן האם בר רב חיים ז' שנים, ואחריו רב מלכיה חדש אחד ונפטר, ואחריו רב הילאי⁹ בר רב מישאל ז' שנים, ואחריו רב יעקב י"ג שנה, ואחריו לא היה במתא מחסיא * חכם וראוי¹⁰ לסמיכה, אבל דוד בן זכאי ראש גלות¹¹ לקח אורג אחד ששמו רב יום טוב והקימו וא"ח"כ שלח לארץ מצרים והביא משם רב סעדיה אלפיומי והיה לראש ישיבה במתא מחסיא ב' שנים, וא"ח"כ היתה מריבה גדולה ומחלוקת בינו ובין דוד בן זכאי הנשיא כי ראשי גלויות אלו לא היו בעלי אמת והיו¹² קונים נשיאותם מן המלכים כמו מוכסים והיה לדוד בן זכאי הנשיא דין ונעשה לו פסק דין כרצונו ושלא כהוגן ושלא לרב סעדיה לקיימו ולא רצה, ושוב פעם שניה שלחו ביד זכאי בנו כדי לכופ¹³ לרב¹⁴ סעדיה ואמר לו אם לא תקיימיהו אכה את ראשך במנעל¹⁵ מיד זעפו בני הישיבה כולם¹⁶ וקמו כולם כאיש אחד והכו את בני הנשיא במנעליהם¹⁶ הרבה והלך לאביו נכלם ומבוזה והתחזק אביו במלכות * ובכת גדולה מהקהל¹⁷ ורב סעדיה בכת אחרת מהקהל והעמידו את יאשיהו בן זכאי לראש גלות¹⁸ תחת דוד אחיו¹⁹ וא"ח"כ נתחזק דוד ונתלה במלכות והסיר את אחיו ובקש להרוג את רב סעדיה ונחבא רב סעדיה כמו שבע שנים, ובמתבואו חבר כל ספריו זה רב סעדיה משועי²⁰ יהודה היה מבני שילה בן יהודה מזרע²¹ ר' חנינא בן דוסא והקים דוד בן זכאי²² לראש גולה ר' יוסף בר רב יעקב בר רב מרדכי, וא"ח"כ עשו שלום דוד הנשיא ורב

¹ Ed. L. o. P. omit; E. אביו for
 עשר. ² חנינה ז' ω. ³ אדומאי. ⁴ P. ואחריו O. P. add.
 רב האי. ⁵ חנינה ז' ω. ⁶ לא חכם ולא ראוי A. ⁷ מלכיה ω. ⁸ יצחק ω. ⁹ גולה A. ¹⁰ א. ¹¹ א. ¹² א.
 במנעלי ω. ¹³ את רב A. ¹⁴ אלא היו
 במנעלי ω. ¹⁵ A. O. ω. עמו. ¹⁶ וכת. ¹⁷ A. omits.
 אביו O. ¹⁸ א. ¹⁹ א. ²⁰ א. ²¹ E. ²² P. ישי.

סעדיה וא'ע'פ'כ לא הוסר רב יוסף ולא שב רב סעדיה לנאוונת. ורב יוסף היה גאון י"ד שנה. וא'ח'כ מת דוד בן זכאי ואחריו נפטר רב סעדיה * בשנת ד'תשכ' והוא כבן נ' שנה מן המרה השחורה לאחר שחבר¹ כמה ספרים טובים ועשה טובות גדולות לישראל והשיב תשובות על המינים² ועל הכופרים בתורה ואחד מהם חוי אלכלבי³ אשר בדה מלבו תורה והעיד⁴ רב סעדיה שהוא ראה * מלמדי תינוקות * מלמדים אותה⁵ בספרים ובלוחות⁶ עד שבא רב סעדיה ונצחם. ויתר דברי רב סעדיה והטובות אשר עשה לישראל הגם כתובים על ספר הגלוי ועל אנרת ר' דוסא בנו שכתב לר' חסדאי הנשיא בר רב יצחק מנוחתו בכבוד. ואחר פטירת רב סעדיה היתה ישיבת מתא מחסיא הולכת ודלה עד שברח רבי יוסף למדינת אלכצרה ומת שם:

הדור הששי בפום בדיתא אחר רב האי בר רב דוד היה לראש רב קיומי בר אחונאי בשנת ד'תרנ"ג ה' שנים ומחצה ונפטר בשנת תרנ"ז. ואחריו ר' יהודה בר רב שמואל אבי אביו של רב שרירא ונפטר בשנת ד'תרע"א. ואחריו הוקם רב מבשר הכהן בר רב קיומי גאון והנשיא דוד בן זכאי הקים רב כהן צדק בר רב יוסף ולפיכך נחלקו⁸ ונפטר רב מבשר הכהן וחזרו כולן לרב כהן צדק ונפטר בשנת ד'תרצ"ה⁹ והיה לראש רב חנניה אביו של רב שרירא ה' שנים ומחצה ונפטר שנת ד'תשא¹⁰:

הדור השביעי רב אהרן הכהן בן סרנאדה¹¹ אחר פטירת רב חנניה והיה סוחר¹² ועשיר גדול ומפני עשרו הוקם ולא מפני שהיה ראוי לכך ומת בשנת ד'תשכ'. ואחריו ר' נחמיה ח' שנים. ואחריו רב שרירא והאריך ימים כי כמו מאה שנה היו ימי חייו. וכשראה שהאריך ימים ובנו רב האי היה ראוי להיות ראש ישיבה סילק את עצמו וישב¹³ בנו על כסאו. והוא רב האי גאון בר רב שרירא גאון בר רב חנניה גאון בר רב יהודה גאון והרביץ¹⁴ תורה בישראל יתר מכל הגאונים ולאורו הלכו דורשי התורה ממזרח שמש עד מבואו. והיו ימי חייו ס"ט¹⁵ שנה ונפטר בערב יום טוב אחרון של פסח שנת אלף שנ"ט¹⁶ לשטרות שהיא שנת ד'תשצ"ה. וכמוהו לא היה לפניו בגאונים * והוא היה סוף הגאונים ומבית דוד היה מורע המלוכה ומבני¹⁷ זרובבל בן שאלתיאל והנשיאים וראשי גלויות שהיו אחריו. וראיתי הותמו חתום על גליונים שהיה שולח ואריה היה חקוק עליו כמו

¹ מן המרה השחורה היה כבן חמשים שנה וחבר A. ² הצדוקים. O. ³ Ed. ועדות העיד O. P. ⁴ ואחר בא רב קימואל בלג. ω. כולבי o. חמי אלכלבי. ⁵ מלמד ת' שהיה מלמד אותם ספרים ולוחות E. ⁶ מלמד אותה לתינוקות P. ⁷ A. adds ⁸ E. L. ⁹ E. L. ¹⁰ E. L. ¹¹ א. ¹² E. L. ¹³ E. L. ¹⁴ E. L. ¹⁵ E. L. ¹⁶ E. L. ¹⁷ E. L. ¹⁸ E. L. ¹⁹ E. L. ²⁰ E. L. ²¹ E. L. ²² E. L. ²³ E. L. ²⁴ E. L. ²⁵ E. L. ²⁶ E. L. ²⁷ E. L. ²⁸ E. L. ²⁹ E. L. ³⁰ E. L. ³¹ E. L. ³² E. L. ³³ E. L. ³⁴ E. L. ³⁵ E. L. ³⁶ E. L. ³⁷ E. L. ³⁸ E. L. ³⁹ E. L. ⁴⁰ E. L. ⁴¹ E. L. ⁴² E. L. ⁴³ E. L. ⁴⁴ E. L. ⁴⁵ E. L. ⁴⁶ E. L. ⁴⁷ E. L. ⁴⁸ E. L. ⁴⁹ E. L. ⁵⁰ E. L. ⁵¹ E. L. ⁵² E. L. ⁵³ E. L. ⁵⁴ E. L. ⁵⁵ E. L. ⁵⁶ E. L. ⁵⁷ E. L. ⁵⁸ E. L. ⁵⁹ E. L. ⁶⁰ E. L. ⁶¹ E. L. ⁶² E. L. ⁶³ E. L. ⁶⁴ E. L. ⁶⁵ E. L. ⁶⁶ E. L. ⁶⁷ E. L. ⁶⁸ E. L. ⁶⁹ E. L. ⁷⁰ E. L. ⁷¹ E. L. ⁷² E. L. ⁷³ E. L. ⁷⁴ E. L. ⁷⁵ E. L. ⁷⁶ E. L. ⁷⁷ E. L. ⁷⁸ E. L. ⁷⁹ E. L. ⁸⁰ E. L. ⁸¹ E. L. ⁸² E. L. ⁸³ E. L. ⁸⁴ E. L. ⁸⁵ E. L. ⁸⁶ E. L. ⁸⁷ E. L. ⁸⁸ E. L. ⁸⁹ E. L. ⁹⁰ E. L. ⁹¹ E. L. ⁹² E. L. ⁹³ E. L. ⁹⁴ E. L. ⁹⁵ E. L. ⁹⁶ E. L. ⁹⁷ E. L. ⁹⁸ E. L. ⁹⁹ E. L. ¹⁰⁰ E. L.

שהיה * על דגל מחנה יהודה ודגלי¹ מלכי יהודה אבל מימי ישמעאלים לא נהנו ראשי גלויות שררה כהונת² אלא היו קונין אותה במטון רב מן המלכים כמו מוכסים והיו רועי אליל ולפיכך לא רצו הוריו להיות ראשי גלויות וחזרו³ לנאונות והוא מורע רבה בר אבוב והלשינו פריצי ישראל ברב שרירא ורב האי ותפסם המלך ישמעאל ובזז את כל אשר להם ולא השאיר להם שום מוניה בעולם. ונתלה רב שרירא בידו⁴ אחת והוא כבן מאה שנה ולא הוסר מנאונות. ובשנת ד' אלפים תשכ"ח היה רב שרירא לנאון. ובשנת ד'תשנ"ח היה רב האי לנאון ונאונותם היתה ע' שנה. ר' שרירא ל' שנה ורב האי מ' שנה. ודורו דור שמיני בנאונות:

ובימיו היה ראש ישיבה במתא מחסיא חותנו אבי אשתו רב שמואל הכהן בן חפני גם הוא חבר ספרים הרבה ונפטר בימי רב האי ד' שנים מקודם פטירת רב האי אבל בני ישיבת רב האי הקימו חזקיה ראש גלות בן בנו של דוד בן זכאי והושיבוהו על כסא רב האי ז"ל ועמד שנתים והלשינו בו אל המלך מלשינים ותפסו המלך ואסרו בברזל⁵ * ובכל מיני ענייני ענהו⁶ ולא השאיר לו משתין בקיר וברחו שני בניו לספרד אל רב יהוסף הלוי הנגיד בר רב שמואל הנגיד זצ"ל שהיה אוהב לחזקיהו ראש גלות וראש ישיבה⁷ והיה עמו עד שהיה השמר⁸ בנראנאטה ונהרג * זה בעיר⁹ וברח האחר מבני חזקיהו לארץ סרקוסטה ונשא שם אשה והוליד בנים. ואח"כ נכנסו בני בניו * לארץ אדום¹⁰ ומהם היה ר' חייא בן אלדאודי ונפטר בארץ קשמיליא ונקבר בארץ ליאון בשנת ד'תתק"ד ואחריו לא נשאר בארץ ספרד אדם מפורסם שהוא מבית דוד¹¹. ואחר חזקיהו ראש ישיבה וראש גלות פסקו ישיבות ונאונים וקודם לכן היתה סבה מאת הק"ב' שנקרת חוקם של ישיבות שהיה הולך אליהם מארץ ספרד וארץ המערב ואפריקא ומצרים וארץ הצבי. וכן היתה הסבה שיצא ממדינת קורטובה שלישי ממונה על ציים שמו אבן דמאחין¹² ושלחו מלך ישמעאל בספרד ושמו עבד אלרחמאן אלנאצר והלך ממונה על ציים אדירים לכבוש ספינות¹³ אדום ועיירות סמוכות לספר¹⁴ והלכו עד חוף¹⁵ הים של ארץ ישראל ונסבו אל ים יון והאיים שבו ומצאו אניה ובה ארבעה חכמים גדולים * היו הולכים¹⁶ ממדינת בארי * למדינה נקראת ספסתין¹⁷. וחכמים אלו להכנסת כלה היו הולכים וכבש אבן דמאחין * האניה ואסר¹⁸ את החכמים האחד ר' חושאל אביו של רבינו חננאל והאחד

1 בכבלי ברזל. 2 א. ל. כנגן זו. 3 O. והוא חזר. 4 מידו. 5 באחת יד. 6 ב. כנגן זו. 7 ו. ענה אותו (וענהו L). בכל מיני עניינים. 8 הגזירה. 9 O. P.; others עניינים. 10 E. adds בנו. 11 R. יהוסף הנגיד. 12 Ed. and others. 13 זה האחד. 14 E. 15 O. P. 16 E. 17 O. P. 18 E. 19 O. P. omit. 20 E. O. P. omit. 21 O. ומדינת. 22 E. ספסתין. 23 O. הספינה וכבש.

(ג'ק)

ר' משה אביו של ר' חנוך אסרוהו עם אשתו ועם ר' חנוך בנו ור' חנוך בנו עורנו נער. השלישי ר' שמריה בר' אלחנן. והרביעי * איני יודע¹ שמו. ובקש השליש לכפותה לאשתו של ר' משה² ולענותה כי היתה יפת תאר ויפת מראה ביותר והיא צעקה אל ר' משה אישה בלשון הקדש ושאלה ממנו אם הנטבעים בים חיים בתחיית המתים אם לא והוא השיבה אמר יי' מבטן אישיב ממצולות ים. וכששמעה את דבריו שחיים³ * הפילה עצמה בים וטבעה⁴ ומתה. וחכמים אלו לא הגידו לאדם בעולם מה טיבם ומה חכמתם והשליש מכר את ר' שמריה⁵ באלכסנדריא של מצרים ומשם עלה למצרים והיה לראש ומכר את ר' חושיאל באפריקא * אשר בחוף⁶ הים ומשם עלה אל מדינת אלקירואן שהיתה בימים ההם חזקה מכל מדינות יסמעאל שבארץ המערב ושם היה ר' חושיאל לראש ושם הוליד את רבנו חננאל בנו. ובא השליש לקורטובה * ומכר שם את ר' משה ור' חנוך בנו ופדאוהו⁷ אנשי קורטובה * וכמדומין היו שהיו עמי⁸ הארץ. והיה בקורטובה בית הכנסת ששמו בית הכנסת של בית המדרש והיה שם דיין אחד ששמו ר' נתן וחסיד וגדול היה אבל לא היו אנשי ספרד בקיאין בדברי רבותינו ז"ל ואע"פ"כ באותו מעט שהיו יודעין היו עושין מדרש ומפרשים ועולים ויורדים. ופירש ר' נתן הדיין * על כל הזאה טבילה⁹ והיא במס' יומא * ולא ידעו לפרשה ור' משה ישב לפיאה אחת כמו שמש וקם אל רבי נתן¹⁰ ואמר לו ר' משה זה ר' פשו להו טבילות¹¹ וכששמע הוא והתלמידים את דבריו תמהו זה אל זה ושאלו ממנו לפרש להם ההלכה * ופירש להם ההלכה¹² כהוגן וכל אחד ואחד שאלו ממנו * שאלות בכל הספקות¹³ שהיו להם * וסדרו שאלותם¹⁴ והשיב להם תשובה¹⁵ ברוב¹⁶ חכמתו והיו בעלי דינין מהוץ למדרש שלא היו להם רשות ליכנס עד השלמת התלמידים פסיקתם. ובאותו היום יצא ר' נתן הדיין והלכו אחריו בעלי דינין ואמר להם אני איני דיין * אבל זה¹⁷ הלובש השק * והוא אורח¹⁸ הוא רבי ומרי ואני תלמידו אהיה מהיום והלאה¹⁹ ואתם מנהו על קהל קורטובה דיין וכן עשו ועשו לו כל הקהל פסיקא גדולה וכבדוהו במלבושים יקרים ובמרכב. ורצה השליש לחזור בו ממכירתו ולא הניחו²⁰ המלך כי שמח המלך על הדבר שמחה גדולה כששמע שאין היהודים שבמלכותו צריכים לאנשי בבל. והקול נשמע בכל ארץ ספרד וארץ²¹ המערב ובאו כל התלמידים לקרות לפניו וכל השאלות

1. השליכה. A. O. 2. אחרים אינם מביאים; O. 3. יוחנן. A. 4. לא ידעתי. A. 5. ומטבעה; A. omits; O. 6. לסוף and בחוף. A. 7. בר... A. 8. הלכה על הטבילה. O. P. 9. ונדמה להם שהוא עם. O. 10. חנוך... שפדאוהו; בכל (כל) P. ספקותיהם. A. E. 11. ופירשה. 12. טהרות. O. 13. אל for אצל. O. 14. In A. O. 15. תשובות. E. P. 16. תשובותם. 17. ברוב. 18. תשובות. 19. והאורח. 20. חה. 21. אנשי. E. P. ובכל ארץ. A.

שהיו שואלים מן הישיבות שאלו ממנו ודבר זה היה בימי שרירא גאון קרוב לשנת ד' אלפים תשנ"ג הן פחות מעט הן יתר מעט. ונתחתן ר' משה הרב לבני פליאֵג² ומשפחתם היתה גדולה מכל משפחות קהל קורטובא ולקח מהם אשה לר' חנוך בנו ובת של רב חנוך היתה לאחד מבני פליאֵג ומפני זה נקרא זה השם בבני פליאֵג עד היום. והיו לו לר' משה תלמידים הרבה ומהם ר' יוסף בר יצחק אבן שטנאש³ הידוע בן אביתור והוא פירש את כל התלמוד בלשון ערבי למלך ישמעאל *ששמו אלחכים⁴ ומפני גדולתו וחכמתו *בעט בר'⁵ חנוך הרב היושב⁶ על כסא אביו ונחלק הקהל מחלוקת גדולה אחר פטירת ר' חסדאי הנשיא הגדול בר' יצחק שאילו בימיו *אין אדם בעולם שהיה⁷ יכול לחלוק על הרב ר' חנוך. ובכל יום היו יוצאים מקורטובא אל עיר אלזרה *שבע מאות⁸ איש מישראל רוכבים על שבע מאות⁹ מרכבות וכולן היו לבושים לבוש מלכות וחובשים מנבעות כדת שרי ישמעאלים וכלם עם הרב¹⁰. וכת שנייה עם אבן שטנאש עד שנברה כת של ר' משה ונרו את אבן שטנאש והחרימוהו והמלך אמר לו אלו היו הישמעאלים בועמים בי כאשר *בעטו בכ¹¹ היהודים¹² הייתי בורח מפניהם ועתה¹³ ברח לך *וכן עשה¹⁴ והלך מספרד אל *אי באננה¹⁵ ומצא שם ר' שמואל הכהן בר' יאשיהו והוא מבני קהל פאס וחש לנידוי הרב ר' חנוך ולא ספר עמו¹⁶ וכעס עליו בן שטנאש וכתב לו אגרת גדולה בלשון ארמית וטעה בה ור' שמואל הכהן השיב לו תשובה והודיעו שטעה אבל בלשון רכה *ונחת רוח השיבו¹⁷. ונכנס אבן שטנאש בספינה והלך עד ישיבתו של רב האי גאון וכמדומה היה *שיקבלנו רב האי שהיה¹⁸ שונא לר' חנוך מפני שארבעה החכמים *שהזכרנו כרתו חק הישיבות¹⁹ עד שבאו הישיבות לידי דלדול²⁰ ואע"פ"כ שלח לו רב האי שלא יבא לפניו שאם יבא אליו יחוש לנדוי הרב והלך אבן שטנאש לדמשק ומת שם. וקודם לכן נתדלדלה אותה הכת שהיתה חולקת על הרב וכל חבריו של אבן שטנאש ומהם שני אחים סוחרים עושי מלאכת משי *יעקב ן' גו ויוסף²¹ פעם אחת נכנסו לחצר אחד מסריסי המלך שהיה ממונה על ארץ תרכונה²² ובאו זקני ישמעאלים מן הארץ שהיתה תחת ידו *לזעוק על²³ הפקיד שהפקיד עליהם והביאו לו דורון עשרת אלפים

1 E. תשל. O. תשנה. 2 A. פליאג; P. everywhere. 3 L. O. שנמאש; ה. הושיב ר' חנוך. 4 A. O. אלחכם. 5 A. בר' לר'. 6 E. תשנ"ג. 7 E. תשנ"ג. 8 E. ת'כ"ה. 9 E. קרב. 10 A. עשו לך. 11 E. תשנ"ג. 12 E. נדויים. 13 E. ואתה. 14 E. ולך אל ספרד. 15 A. נאיננה. 16 E. לעיר בנאבה. 17 E. ואתה. 18 E. ואתה. 19 E. נדויים. 20 E. ואתה. 21 E. ואתה. 22 E. ואתה. 23 E. ואתה.

זהובים נעפריה¹ וכשהתחילו אילו לדבר צוה הסרים² לבזותם ולהכותם במקלות ולהוציאם³ לבית הסוהר מבהלים ורחופים ובמוצאי היכלו היו כמה עקמומיות⁴ ונפלו באחת מהן האלפים זהובים * שהיו מביאין דורון⁵ וצעקו ואין שומע להם ולאחרת נכנסו שני אחים אלו ר' יעקב בן ג'ו ור' ויוסף אחיו ומצאו הזהובים והלכו להם לדרכם ונתיעצו בביהם⁶ ואמרו זה הממון מצאנוהו בהיכל המלך בואו ונשבע שכולו ישוב להיכל המלך במנחות ומתנות ואולי נסיר מנפשנו חרפת צוררינו * ונתלה במלך⁷ ויעשו כן. והתחזקו במלאכת המיטי ועשו בנדים יקרים * ונסי ישמעלים על ראשי הדגלים יקרים מאד⁸ לא⁹ נעשו כמותם בספרד והעלו מנחה למלך השאם ולמלך אלמנצור בן אבי עמר אומנו עד שאהב המלך אלמנצור יעקב אבן ג'ו וכתב לו גליון שנשאו על כל קהלות ישראל שיש מפלמאסם עד נהר דוירנא¹⁰ שהיא קצה מלכותו שיהיה שופט * את כולם ויהיה רשאי¹¹ למנות אליהם כל מי שירצה ולקצוב כל מס וכל פרעון שעליהם והעמיד לפניו י"ח מסרסיו לברטי פסים והרכבוהו במרכבת המשנה אשר לו ונקהלו כל בני קהל קורטובא מנער ועד זקן ועישו¹² לו הסכמה בנשיאות וכתוב בה מיטול בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך ועמד בגדולתו. ושלח שלח אל הרב ר' חנוך שאם ידיו בין שני אנשים ישים אותו באניה מבלי מיטות ויטליכהו בים. וכל הקמים על אבן שטנאש שבו אליו וכתבו כולם אנרות לאבן שטנאש ישיבו לקורטובא ויסירו את הרב ר' חנוך וימנהו לרב עליהם והוא השיב להם תשובה קשה ואמר להם * על הרב מעיד אני¹³ על עצמי ימים וארץ שאין כמוהו מספרד * עד ייטבת בבל¹⁴. ולקץ שנה אחת לנשיאות אבן ג'ו¹⁵ אסרו המלך אלמנצור שהיה כמדומה * לו כשמינהו¹⁶ ישיבו לו מנחות¹⁷ גדולות¹⁸ ויקח ממון של ישראל מכל הקהלות כהונן ושלח כהונן¹⁹ ויתן לו. ומפני שלא עשה כן אסרו המלך בבית האסורים ועמד שם כמו שנה עד יום א' יום איד של הישמעאלים עבר המלך השאם על בית הסוהר בצאתו מהיכלו אל בית עבודתו²⁰ ועמד אבן ג'ו²¹ לפני המלך השאם בפתח בית הסוהר וכשראהו שאל את אומנו אלמנצור על מה עשה לו כן והוא השיב מפני שאינו מוביל שי מכל גדולתו. ולאחר צוה המלך השאם להוציאו ולהשיבו לגדולתו ונעשה לו כן אבל לא שב כמו שהיה

עמקים⁴. ולהביאן; ולהליכן³. היטרים A.². כאפריים; נאפריא; נהעפריין¹.

ונהיה מותלים⁷ Ed. O.; P. בחצרים; ביניהם⁶. some omit; שהביאו A.⁵.

ונהיה מוצאים הן וחסד בעניני המלך A.; ונהיה בטוב עם המלך E.; ומוטלים במלך

ופסים כמנהג הישמעאלם הלוכשים מלבושים E.; שמעלים על שרי השרים והמלכים A.⁸

ω; עליהם ושהוא ראש A.¹¹. דיונא; דנירא; רודנא¹⁰. שלא A.⁹. יקרים

E.; ראוי לייטבה A. O.¹⁴. עדות אני מעיד A.¹³. וכתבו¹². ושהוא ראוי

מתנות ω.¹⁷ Only in O.¹⁶. שטנאש E.; גוריון A. everywhere¹⁵. להיותו ראש ישיבה

שטנאש E.²¹. עבריו A.; היכלו E.²⁰. כדן A.¹⁹. למלך השאם A. adds¹⁸.

מפני כן ומפני שאבן שטנאש כתב תשובה קשה לקהל קורטובא לא הוסר * ר' חנוך¹ אחרי שוב אבן ג' לגדולתו עד שמת אבן ג' בימי הרב. והרב בחסידותו עגמה נפשו והוקשה לו שמת כי בליל שבת מת אבן ג' ובא אל הרב אחד מחתניו מבני אבן פליאָו והוא היה כמבשר בעיניו וספר לו שמת יעקב ג' ג' וגעה הרב בבכיה עד שתמה אבן פליאָו ואמר אני באתי לבשרך במות אויבך ואתה אוהב את שונאך ובוכה על מיתתו. אמר לו הרב אני * מצר ובוכה² על כל העניים שהיו רגילים לסמוך על שולחנו מה יעשו למחר אם אתה מפרנס אותם אני לא אבכה שהרי אני איני יכול לפרנסם כי לא היה הרב בעל ממון מפני חסידותו שלא היה רוצה ליהנות מכבוד התורה לפיכך היו חייו חיי צער. ונפטר הרב ר' חנוך בשנת ד'תשע"ה קודם פטירת רב האי ז'ל י"ג שנה ואע"פ"כ לא השיבו מנחה קהלות מזרח ומערב לישיבות מפני שחכמים אלו העמידו תלמידים הרבה ופשט התלמוד בכל הארץ. וכן היה מנהגו של הרב ר' חנוך ז'ל שהיה עולה לסיים את התורה בכל שנה ושנה ביום טוב האחרון של חג היו עולים עמו שלשה גדולי הדור ועיני העדה אל התיבה ובשנת ד'תשע"ה עלה כמנהגו ועלו עמו * כבבל י'ט"ט³ והתיבה היתה ישנה ונשברה * ונפלו כל העולים⁴ ונשברה מפרקתו של הרב ומת לימים מועטים לאחר שהעמיד תלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל:

ומגדולי תלמידיו היה רב שמואל הלוי הנגיד בר' יוסף * הידוע אבן נגילא⁵ מקהל⁶ קורטובא והיה תלמיד חכם מן המשכילים הגדולים ועוד היה בקי בספרי הישמעאלים ובלשונם ומאשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך והיה רוכל מפרנס את עצמו בצער עד שהיו ימי חירום בספרד⁷ לאחד שנפסקה מלכות בני⁸ אבי עמאר ונברו סרני פלשתים ונדלדלה מדינת קורטובא וברחו⁹ יושביה יש מי שברח לסרקוסטה¹⁰ ועוד זרעם שם עד היום ויש מי שברח לטוליטלה חרעם נכר¹¹ שם עד היום. ור' שמואל הלוי זה ברח למאלקה¹² והיה יושב בחנות והיה רוכל והיתה חנותו סמוכה לחצר אבן אלעריף סופר המלך חבוס בן מאכסן¹³ מלך פלשתים בנראנאטה והיתה שפחת הסופר מתפייסת¹⁴ אותו והיה כותב ספרים לאדוניה המשנה * אבו אלקאסם¹⁵ ג' אלעריף והיה רואה ספריו ותמה מחכמתו ולקץ ימים נשאל¹⁶ משנה זה בן אלעריף ממלכו¹⁷ חבוס לשוב לביתו למאלקה ושאל את אנשי ביתו מי היה כותב לכם הספרים הבאים אלי מכם אמרו לו יהודי אחד סמוך לחצרך

¹ הרב. ² עצב ומצר. A. ³ In o. only; Ed. ערב יום טוב. L. עיני. ⁴ In O.

⁵ A. omits; ⁶ נגילא. P. נגיליא; ⁷ E. במלכות. ⁸ A. ממדינת. ⁹ ג' אלקאסם. ¹⁰ A. ג' אלקאסם. ¹¹ E. L. P. מאכסן; ¹² A. מאלקה. ¹³ E. L. P. מאכסן; ¹⁴ A. מאכסן; ¹⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁶ A. מאכסן; ¹⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁸ A. מאכסן; ¹⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁰ A. מאכסן; ²¹ E. L. P. מאכסן; ²² A. מאכסן; ²³ E. L. P. מאכסן; ²⁴ A. מאכסן; ²⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁶ A. מאכסן; ²⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁸ A. מאכסן; ²⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁰ A. מאכסן; ³¹ E. L. P. מאכסן; ³² A. מאכסן; ³³ E. L. P. מאכסן; ³⁴ A. מאכסן; ³⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁶ A. מאכסן; ³⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁸ A. מאכסן; ³⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰ A. מאכסן; ⁴¹ E. L. P. מאכסן; ⁴² A. מאכסן; ⁴³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴ A. מאכסן; ⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶ A. מאכסן; ⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸ A. מאכסן; ⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰ A. מאכסן; ⁵¹ E. L. P. מאכסן; ⁵² A. מאכסן; ⁵³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴ A. מאכסן; ⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶ A. מאכסן; ⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸ A. מאכסן; ⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰ A. מאכסן; ⁶¹ E. L. P. מאכסן; ⁶² A. מאכסן; ⁶³ E. L. P. מאכסן; ⁶⁴ A. מאכסן; ⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ⁶⁶ A. מאכסן; ⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ⁶⁸ A. מאכסן; ⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ⁷⁰ A. מאכסן; ⁷¹ E. L. P. מאכסן; ⁷² A. מאכסן; ⁷³ E. L. P. מאכסן; ⁷⁴ A. מאכסן; ⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ⁷⁶ A. מאכסן; ⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ⁷⁸ A. מאכסן; ⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ⁸⁰ A. מאכסן; ⁸¹ E. L. P. מאכסן; ⁸² A. מאכסן; ⁸³ E. L. P. מאכסן; ⁸⁴ A. מאכסן; ⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ⁸⁶ A. מאכסן; ⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ⁸⁸ A. מאכסן; ⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ⁹⁰ A. מאכסן; ⁹¹ E. L. P. מאכסן; ⁹² A. מאכסן; ⁹³ E. L. P. מאכסן; ⁹⁴ A. מאכסן; ⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁹⁶ A. מאכסן; ⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁹⁸ A. מאכסן; ⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁰⁰ A. מאכסן; ¹⁰¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁰² A. מאכסן; ¹⁰³ E. L. P. מאכסן; ¹⁰⁴ A. מאכסן; ¹⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁰⁶ A. מאכסן; ¹⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁰⁸ A. מאכסן; ¹⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ¹¹⁰ A. מאכסן; ¹¹¹ E. L. P. מאכסן; ¹¹² A. מאכסן; ¹¹³ E. L. P. מאכסן; ¹¹⁴ A. מאכסן; ¹¹⁵ E. L. P. מאכסן; ¹¹⁶ A. מאכסן; ¹¹⁷ E. L. P. מאכסן; ¹¹⁸ A. מאכסן; ¹¹⁹ E. L. P. מאכסן; ¹²⁰ A. מאכסן; ¹²¹ E. L. P. מאכסן; ¹²² A. מאכסן; ¹²³ E. L. P. מאכסן; ¹²⁴ A. מאכסן; ¹²⁵ E. L. P. מאכסן; ¹²⁶ A. מאכסן; ¹²⁷ E. L. P. מאכסן; ¹²⁸ A. מאכסן; ¹²⁹ E. L. P. מאכסן; ¹³⁰ A. מאכסן; ¹³¹ E. L. P. מאכסן; ¹³² A. מאכסן; ¹³³ E. L. P. מאכסן; ¹³⁴ A. מאכסן; ¹³⁵ E. L. P. מאכסן; ¹³⁶ A. מאכסן; ¹³⁷ E. L. P. מאכסן; ¹³⁸ A. מאכסן; ¹³⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁴⁰ A. מאכסן; ¹⁴¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁴² A. מאכסן; ¹⁴³ E. L. P. מאכסן; ¹⁴⁴ A. מאכסן; ¹⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁴⁶ A. מאכסן; ¹⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁴⁸ A. מאכסן; ¹⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁵⁰ A. מאכסן; ¹⁵¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁵² A. מאכסן; ¹⁵³ E. L. P. מאכסן; ¹⁵⁴ A. מאכסן; ¹⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁵⁶ A. מאכסן; ¹⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁵⁸ A. מאכסן; ¹⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁶⁰ A. מאכסן; ¹⁶¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁶² A. מאכסן; ¹⁶³ E. L. P. מאכסן; ¹⁶⁴ A. מאכסן; ¹⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁶⁶ A. מאכסן; ¹⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁶⁸ A. מאכסן; ¹⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁷⁰ A. מאכסן; ¹⁷¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁷² A. מאכסן; ¹⁷³ E. L. P. מאכסן; ¹⁷⁴ A. מאכסן; ¹⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁷⁶ A. מאכסן; ¹⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁷⁸ A. מאכסן; ¹⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁸⁰ A. מאכסן; ¹⁸¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁸² A. מאכסן; ¹⁸³ E. L. P. מאכסן; ¹⁸⁴ A. מאכסן; ¹⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁸⁶ A. מאכסן; ¹⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁸⁸ A. מאכסן; ¹⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ¹⁹⁰ A. מאכסן; ¹⁹¹ E. L. P. מאכסן; ¹⁹² A. מאכסן; ¹⁹³ E. L. P. מאכסן; ¹⁹⁴ A. מאכסן; ¹⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ¹⁹⁶ A. מאכסן; ¹⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ¹⁹⁸ A. מאכסן; ¹⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁰⁰ A. מאכסן; ²⁰¹ E. L. P. מאכסן; ²⁰² A. מאכסן; ²⁰³ E. L. P. מאכסן; ²⁰⁴ A. מאכסן; ²⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁰⁶ A. מאכסן; ²⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁰⁸ A. מאכסן; ²⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ²¹⁰ A. מאכסן; ²¹¹ E. L. P. מאכסן; ²¹² A. מאכסן; ²¹³ E. L. P. מאכסן; ²¹⁴ A. מאכסן; ²¹⁵ E. L. P. מאכסן; ²¹⁶ A. מאכסן; ²¹⁷ E. L. P. מאכסן; ²¹⁸ A. מאכסן; ²¹⁹ E. L. P. מאכסן; ²²⁰ A. מאכסן; ²²¹ E. L. P. מאכסן; ²²² A. מאכסן; ²²³ E. L. P. מאכסן; ²²⁴ A. מאכסן; ²²⁵ E. L. P. מאכסן; ²²⁶ A. מאכסן; ²²⁷ E. L. P. מאכסן; ²²⁸ A. מאכסן; ²²⁹ E. L. P. מאכסן; ²³⁰ A. מאכסן; ²³¹ E. L. P. מאכסן; ²³² A. מאכסן; ²³³ E. L. P. מאכסן; ²³⁴ A. מאכסן; ²³⁵ E. L. P. מאכסן; ²³⁶ A. מאכסן; ²³⁷ E. L. P. מאכסן; ²³⁸ A. מאכסן; ²³⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁴⁰ A. מאכסן; ²⁴¹ E. L. P. מאכסן; ²⁴² A. מאכסן; ²⁴³ E. L. P. מאכסן; ²⁴⁴ A. מאכסן; ²⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁴⁶ A. מאכסן; ²⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁴⁸ A. מאכסן; ²⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁵⁰ A. מאכסן; ²⁵¹ E. L. P. מאכסן; ²⁵² A. מאכסן; ²⁵³ E. L. P. מאכסן; ²⁵⁴ A. מאכסן; ²⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁵⁶ A. מאכסן; ²⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁵⁸ A. מאכסן; ²⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁶⁰ A. מאכסן; ²⁶¹ E. L. P. מאכסן; ²⁶² A. מאכסן; ²⁶³ E. L. P. מאכסן; ²⁶⁴ A. מאכסן; ²⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁶⁶ A. מאכסן; ²⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁶⁸ A. מאכסן; ²⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁷⁰ A. מאכסן; ²⁷¹ E. L. P. מאכסן; ²⁷² A. מאכסן; ²⁷³ E. L. P. מאכסן; ²⁷⁴ A. מאכסן; ²⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁷⁶ A. מאכסן; ²⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁷⁸ A. מאכסן; ²⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁸⁰ A. מאכסן; ²⁸¹ E. L. P. מאכסן; ²⁸² A. מאכסן; ²⁸³ E. L. P. מאכסן; ²⁸⁴ A. מאכסן; ²⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁸⁶ A. מאכסן; ²⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁸⁸ A. מאכסן; ²⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ²⁹⁰ A. מאכסן; ²⁹¹ E. L. P. מאכסן; ²⁹² A. מאכסן; ²⁹³ E. L. P. מאכסן; ²⁹⁴ A. מאכסן; ²⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ²⁹⁶ A. מאכסן; ²⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ²⁹⁸ A. מאכסן; ²⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁰⁰ A. מאכסן; ³⁰¹ E. L. P. מאכסן; ³⁰² A. מאכסן; ³⁰³ E. L. P. מאכסן; ³⁰⁴ A. מאכסן; ³⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁰⁶ A. מאכסן; ³⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁰⁸ A. מאכסן; ³⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ³¹⁰ A. מאכסן; ³¹¹ E. L. P. מאכסן; ³¹² A. מאכסן; ³¹³ E. L. P. מאכסן; ³¹⁴ A. מאכסן; ³¹⁵ E. L. P. מאכסן; ³¹⁶ A. מאכסן; ³¹⁷ E. L. P. מאכסן; ³¹⁸ A. מאכסן; ³¹⁹ E. L. P. מאכסן; ³²⁰ A. מאכסן; ³²¹ E. L. P. מאכסן; ³²² A. מאכסן; ³²³ E. L. P. מאכסן; ³²⁴ A. מאכסן; ³²⁵ E. L. P. מאכסן; ³²⁶ A. מאכסן; ³²⁷ E. L. P. מאכסן; ³²⁸ A. מאכסן; ³²⁹ E. L. P. מאכסן; ³³⁰ A. מאכסן; ³³¹ E. L. P. מאכסן; ³³² A. מאכסן; ³³³ E. L. P. מאכסן; ³³⁴ A. מאכסן; ³³⁵ E. L. P. מאכסן; ³³⁶ A. מאכסן; ³³⁷ E. L. P. מאכסן; ³³⁸ A. מאכסן; ³³⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁴⁰ A. מאכסן; ³⁴¹ E. L. P. מאכסן; ³⁴² A. מאכסן; ³⁴³ E. L. P. מאכסן; ³⁴⁴ A. מאכסן; ³⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁴⁶ A. מאכסן; ³⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁴⁸ A. מאכסן; ³⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁵⁰ A. מאכסן; ³⁵¹ E. L. P. מאכסן; ³⁵² A. מאכסן; ³⁵³ E. L. P. מאכסן; ³⁵⁴ A. מאכסן; ³⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁵⁶ A. מאכסן; ³⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁵⁸ A. מאכסן; ³⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁶⁰ A. מאכסן; ³⁶¹ E. L. P. מאכסן; ³⁶² A. מאכסן; ³⁶³ E. L. P. מאכסן; ³⁶⁴ A. מאכסן; ³⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁶⁶ A. מאכסן; ³⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁶⁸ A. מאכסן; ³⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁷⁰ A. מאכסן; ³⁷¹ E. L. P. מאכסן; ³⁷² A. מאכסן; ³⁷³ E. L. P. מאכסן; ³⁷⁴ A. מאכסן; ³⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁷⁶ A. מאכסן; ³⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁷⁸ A. מאכסן; ³⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁸⁰ A. מאכסן; ³⁸¹ E. L. P. מאכסן; ³⁸² A. מאכסן; ³⁸³ E. L. P. מאכסן; ³⁸⁴ A. מאכסן; ³⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁸⁶ A. מאכסן; ³⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁸⁸ A. מאכסן; ³⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ³⁹⁰ A. מאכסן; ³⁹¹ E. L. P. מאכסן; ³⁹² A. מאכסן; ³⁹³ E. L. P. מאכסן; ³⁹⁴ A. מאכסן; ³⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ³⁹⁶ A. מאכסן; ³⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ³⁹⁸ A. מאכסן; ³⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰⁰ A. מאכסן; ⁴⁰¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰² A. מאכסן; ⁴⁰³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰⁴ A. מאכסן; ⁴⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰⁶ A. מאכסן; ⁴⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁰⁸ A. מאכסן; ⁴⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴¹⁰ A. מאכסן; ⁴¹¹ E. L. P. מאכסן; ⁴¹² A. מאכסן; ⁴¹³ E. L. P. מאכסן; ⁴¹⁴ A. מאכסן; ⁴¹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴¹⁶ A. מאכסן; ⁴¹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴¹⁸ A. מאכסן; ⁴¹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴²⁰ A. מאכסן; ⁴²¹ E. L. P. מאכסן; ⁴²² A. מאכסן; ⁴²³ E. L. P. מאכסן; ⁴²⁴ A. מאכסן; ⁴²⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴²⁶ A. מאכסן; ⁴²⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴²⁸ A. מאכסן; ⁴²⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴³⁰ A. מאכסן; ⁴³¹ E. L. P. מאכסן; ⁴³² A. מאכסן; ⁴³³ E. L. P. מאכסן; ⁴³⁴ A. מאכסן; ⁴³⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴³⁶ A. מאכסן; ⁴³⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴³⁸ A. מאכסן; ⁴³⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴⁰ A. מאכסן; ⁴⁴¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴² A. מאכסן; ⁴⁴³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴⁴ A. מאכסן; ⁴⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴⁶ A. מאכסן; ⁴⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁴⁸ A. מאכסן; ⁴⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁵⁰ A. מאכסן; ⁴⁵¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁵² A. מאכסן; ⁴⁵³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁵⁴ A. מאכסן; ⁴⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁵⁶ A. מאכסן; ⁴⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁵⁸ A. מאכסן; ⁴⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶⁰ A. מאכסן; ⁴⁶¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶² A. מאכסן; ⁴⁶³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶⁴ A. מאכסן; ⁴⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶⁶ A. מאכסן; ⁴⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁶⁸ A. מאכסן; ⁴⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁷⁰ A. מאכסן; ⁴⁷¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁷² A. מאכסן; ⁴⁷³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁷⁴ A. מאכסן; ⁴⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁷⁶ A. מאכסן; ⁴⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁷⁸ A. מאכסן; ⁴⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸⁰ A. מאכסן; ⁴⁸¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸² A. מאכסן; ⁴⁸³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸⁴ A. מאכסן; ⁴⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸⁶ A. מאכסן; ⁴⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁸⁸ A. מאכסן; ⁴⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁹⁰ A. מאכסן; ⁴⁹¹ E. L. P. מאכסן; ⁴⁹² A. מאכסן; ⁴⁹³ E. L. P. מאכסן; ⁴⁹⁴ A. מאכסן; ⁴⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁴⁹⁶ A. מאכסן; ⁴⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁴⁹⁸ A. מאכסן; ⁴⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰⁰ A. מאכסן; ⁵⁰¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰² A. מאכסן; ⁵⁰³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰⁴ A. מאכסן; ⁵⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰⁶ A. מאכסן; ⁵⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁰⁸ A. מאכסן; ⁵⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵¹⁰ A. מאכסן; ⁵¹¹ E. L. P. מאכסן; ⁵¹² A. מאכסן; ⁵¹³ E. L. P. מאכסן; ⁵¹⁴ A. מאכסן; ⁵¹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵¹⁶ A. מאכסן; ⁵¹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵¹⁸ A. מאכסן; ⁵¹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵²⁰ A. מאכסן; ⁵²¹ E. L. P. מאכסן; ⁵²² A. מאכסן; ⁵²³ E. L. P. מאכסן; ⁵²⁴ A. מאכסן; ⁵²⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵²⁶ A. מאכסן; ⁵²⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵²⁸ A. מאכסן; ⁵²⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵³⁰ A. מאכסן; ⁵³¹ E. L. P. מאכסן; ⁵³² A. מאכסן; ⁵³³ E. L. P. מאכסן; ⁵³⁴ A. מאכסן; ⁵³⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵³⁶ A. מאכסן; ⁵³⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵³⁸ A. מאכסן; ⁵³⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴⁰ A. מאכסן; ⁵⁴¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴² A. מאכסן; ⁵⁴³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴⁴ A. מאכסן; ⁵⁴⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴⁶ A. מאכסן; ⁵⁴⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁴⁸ A. מאכסן; ⁵⁴⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁵⁰ A. מאכסן; ⁵⁵¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁵² A. מאכסן; ⁵⁵³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁵⁴ A. מאכסן; ⁵⁵⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁵⁶ A. מאכסן; ⁵⁵⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁵⁸ A. מאכסן; ⁵⁵⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶⁰ A. מאכסן; ⁵⁶¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶² A. מאכסן; ⁵⁶³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶⁴ A. מאכסן; ⁵⁶⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶⁶ A. מאכסן; ⁵⁶⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁶⁸ A. מאכסן; ⁵⁶⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁷⁰ A. מאכסן; ⁵⁷¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁷² A. מאכסן; ⁵⁷³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁷⁴ A. מאכסן; ⁵⁷⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁷⁶ A. מאכסן; ⁵⁷⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁷⁸ A. מאכסן; ⁵⁷⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸⁰ A. מאכסן; ⁵⁸¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸² A. מאכסן; ⁵⁸³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸⁴ A. מאכסן; ⁵⁸⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸⁶ A. מאכסן; ⁵⁸⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁸⁸ A. מאכסן; ⁵⁸⁹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁹⁰ A. מאכסן; ⁵⁹¹ E. L. P. מאכסן; ⁵⁹² A. מאכסן; ⁵⁹³ E. L. P. מאכסן; ⁵⁹⁴ A. מאכסן; ⁵⁹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁵⁹⁶ A. מאכסן; ⁵⁹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁵⁹⁸ A. מאכסן; ⁵⁹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰⁰ A. מאכסן; ⁶⁰¹ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰² A. מאכסן; ⁶⁰³ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰⁴ A. מאכסן; ⁶⁰⁵ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰⁶ A. מאכסן; ⁶⁰⁷ E. L. P. מאכסן; ⁶⁰⁸ A. מאכסן; ⁶⁰⁹ E. L. P. מאכסן; ⁶¹⁰ A. מאכסן; ⁶¹¹ E. L. P. מאכסן; ⁶¹² A. מאכסן; ⁶¹³ E. L. P. מאכסן; ⁶¹⁴ A. מאכסן; ⁶¹⁵ E. L. P. מאכסן; ⁶¹⁶ A. מאכסן; ⁶¹⁷ E. L. P. מאכסן; ⁶¹⁸ A. מאכסן; ⁶¹⁹ E. L. P. מאכסן; ⁶²⁰ A. מאכסן; ⁶²¹ E. L. P. מאכסן; ⁶²² A. מאכסן; ⁶²³ E. L. P. מאכסן; ⁶²⁴ A. מאכסן; ⁶²⁵

מקהל קורטובא הוא היה כותב לנו. מיד צוה הסופר והריצו אליו¹ ר' שמואל הלוי זה ואמר לו אין אתה ראוי לשבת בחנות אל תסור ממני ימין ושמואל וכן עשה ונעשה סופרו ויועצו והוא היה יועץ אל המלך *בעצת ר' שמואל הלוי ז"ל² וכל עצתו היתה כאשר יטאל איש בדבר אלהים והצליח המלך חבוס בעצות שלו והגדיל למעלה. ואחר כך חלה הסופר אבן אלעריף ונטה למות ונכנס המלך חבוס לבקרו ואמר לו מה אעשה ומי יעצני במלחמות אשר סבבוני והשיב לו אני לא יעצתיך מלבי מעולם אלא מלב זה היהודי *הסופר שלי³. שים עיניך עליו ויהיה לך לאב ולכהן וכל מה שייעצך תעשה וה' יהיה בעורך⁴. ולאחר מות הסופר לקח המלך חבוס את ר' שמואל הלוי והביאו אל היכלו והיה סופר ויועץ. ובשנת ד'תשפ"ה⁵ היה בהיכל המלך חבוס והיו למלך שני בנים שם הגדול באדים ומשנהו באלקין. וכל סרני פלשתים נטו⁶ אחרי בלקין הקטן להמליכו ושאר כל העם אחרי באדים. וגם היהודים ומהם ר' יוסף בן מינץ⁷ ור' יצחק בן ליאון ור' נחמיה הנקרא אשכנפה⁸ מגדולי גראנטה *שלשה אלה⁹ היו אחרי בלקין ור' שמואל הלוי¹⁰ היה אחרי באדים. וביום מות המלך חבוס עמדו סרני פלשתים וגדוליהם בשחר¹¹ להמליך בנו בלקין *מיד הלך בלקין ונשק יד אחיו הגדול באדים¹² והמליכוהו בשנת ד'תשפ"ז¹³ ונהפכו פני אויביו¹⁴ כשולי קדרה ובעל כרחם שלא בטובתם המליכו את באדים ואחר כך נתחרט בלקין *שהמליך אחיו והיה מתנבך¹⁵ על אחיו באדים ולא היה המלך יכול לעשות שום דבר קטן או גדול אלא אחיו היה מבשילו. ואחר כן חלה אחיו בלקין *וידבר המלך לרופא *להניח רפואתו ממנו וכן עשה¹⁶ הרופא¹⁷. ומת בלקין והממלכה נכונה ביד באדים. וברחו¹⁸ נ' גדולי העיר *שהזכרנו למדינת אשכנז¹⁹. ונסמך רב שמואל הלוי לנגיד בשנת ד'תשפ"ז ועשה טובות גדולות לישראל בספרד ובארץ²⁰ המערב ואפריקה ובארץ מצרים ובאיסקליא ועד ישיבת בבל ועד עיר הקדש. כל בני תורה שהיו בארצות האלה היה מהנה מנכסיו וקנה ספרים הרבה מכתבי הקדש והמשנה והתלמוד שגם הם מכתבי הקדש וכל מי שהיה רוצה להיות תורתו אומנותו בכל ארץ ספרד ובכל ארצות שהזכרנו הוא היה מוציא עליהם ממונו והיו לו ספרים שהיו כותבים משנה ותלמוד ונותן במתנה לתלמידים שלא היו יכולין לקנות משלהם בין

וה' אשר יצרך לא יעובך. A. יעורך ולא יעובך. E. 1. א. O. P. 2. אל. 1. אל.
 2. O. P. 3. A. O. P. 4. E. מאגש; O. מגיש. 5. נאספו. 6. E. ש. P. 7. ש. ע. P. 8. L. אישכנפה. o. 9. מ. אשכנפה. E. 10. שלשתן. 11. O. P. omit the two words. 12. אשכנפה; E. אשכנפה.
 13. אוהביו. 14. תש. E. 15. והלך לאחיו. E. 16. בשורה. O. P.; others. 17. הרב.
 18. שיניח לו ממונו ועשה בן. A. 19. במה (ממה) שעשה ומתנבך. A. E. O. P. 20. והלכו. P. 21. ודבר (המלך) E. להניח לו הכל (ממונו) E. ועשה (ונעשה) P. כן. E. O. P. 22. ובכל ארץ. A. 23. הנוכרים למעלה למ' אשקיליה. Ed. adds היהודים. 24. וברחו.

בישיבות ספרד בין בארצות שזכרנו * ועוד היה מספיק שמן זית לבתי כנסיות שבירושלם בכל שנה¹ והרביץ תורה הרבה ומת בשיבה טובה זקן לאחר שזכה לד' בתרים כתר תורה וכתר גדולה וכתר לויה וכתר שם טוב * עולה על נביהם במעשים טובים על כל אלו². ובשנת ד'תתט"ו נפטר ועמד על בנו³ ר' יהוסף הלוי הנגיד בנו ומכל מדות טובות שהיו באביו לא חסר אלא אחת שלא היה ענותן כאביו מפני שגדל בעושר ולא נשא על בנעוריו ונבה לבו עד להשחית ויקנאו בו סרני פלשתים עד שנהרג ביום השבת בתשעה בטבת שנת ד'תתכ"ז הוא וקהל גראנאטא וכל הבאים מארצות הרחוקות לראות תורתו וגדולתו [נתאבלו עליו] ואבלו היה הולך בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר. ומימי רבותי ז"ל הקדמונים שכתבו מגלת תענית ונזרו תענית בט' בטבת⁴ ולא ידעו⁵ על מה הוא ומכאן ידענו שכווננו ברוח הקדש ליום זה. ולאחר פטירתו נתפזרו ספריו ומחמדיו ופשטו בכל העולם וכן התלמידים שהעמיד והם היו רבני ספרד ומנהיגי הדור אחר פטירתו:

ונחזור להזכיר דברי ארץ אפריקה. אחר פטירת רבינו ר' חושיאל נסמכו במדינת אלקירואן בנו ותלמידו רבינו חננאל ז"ל ורבנו נסים ברבי יעקב בן שאהון⁷ שקבלו מר' חושיאל וקבל רבנו נסים⁸ מרבנו האיי גאון שהיה אוהבו מאד ושולח לו ספרים בתשובות כל ספקותיו על יד. ורב שמואל הלוי הנגיד על יד רבנו נסים היה שותה מימיו של רבנו האיי והיה מהנה מנכסיו לרבנו נסים מאד שלא היה בעל ממון ולאחר כן נתחתן עמו ושולח בתו לרב יהוסף הנגיד לאשה ולא מצאה חן בעיניו מפני שהיתה כננסת⁹ אבל היתה בעלת תורה ויראת שמים וכשנהרג אישה הנגיד ברחא אל מדינת אליסאנה¹⁰ ופרנסה קהל אליסאנה בכבוד גדול עד יום מותה:

ורב חננאל עשיר גדול היה שהיו באלקירואן סוחרים הרבה מטילים מלאי לכיסו¹¹ והיו לו תשע בנות והניח עשרת אלפים זהובים אחר מותו. וכן רב נסים לא היה לו בן ונפטר שניהם ופסק התלמוד מארץ אפריקה ונשאר מעט מעט במדינת אלמהדיה ביד בני זוגמאר¹² ובמדינת קלעה חמאר¹³ ביד מר שלמה הדיין בן פורמש¹⁴ אבל לא נסמכו ברבנות ולא יצא טבעם בעולם. ודורם של שלשה אלה רב חננאל ורב נסים ורב שמואל הלוי הנגיד הוא הדור הראשון ברבנות וחזר כח התלמוד בארץ ספרד והיו שם חמשה רבנים ושמותם כולם יצחק שנים ספרדיים והשלישי קרוב להם ושנים באו מארץ אחרת.

עם שמן זית שהיה מספיק . . . שנה ושנה מביתו היה יוצא E. and partly O.
 כ"ד Ed.⁴ כסאו E.³ כל אלו for שלשתן ω; ומעשים טובים על נביהם Ed.²
 ננוסת O.; אנוסה A.⁹ הרבה מאד.⁸ שאקן A.⁷ ידענו E.⁶ באב.⁵
 זוגמאר P.¹² לביתו ולכיסו A.¹¹ אלינסה; אוליאנסה¹⁰ ננסת ω.
 פורמש E. O.; פוראמש A.¹⁴ אבן אלחמאר A.; חאמא E.¹³ זוגמאר.
 פוראש L.

הספרדיים אלו הן שמותן. רב יצחק בר' ברוך ורב יצחק בר' רב יהודה בן ניאת¹ ור' יצחק בר' ברוך בר יעקב בר ברוך בן אלבאליה מקהל קורטובא וקודם לכן היו אבותיו מקהל מרידה² וכשנבר טימוס על ירושלם פיים ממנו שלישי שהיה לו ממונה על ספרד שישלח אליו משועי ירושלם ושלח לו מקצתם והיה³ בהם עושה⁴ פרוכת ויודע מלאכת המשי ושמו ברוך ועמד⁵ במרידה והוליד⁶ שם בנים וקהל גדול היה שם במרידה *ושח לי⁷ ר' מאיר בן ביבש שראה גליון של רב סעדיה גאון ז"ל וכתוב עליו לקהל קורטובא ואלבירה ואליסאנה ובנאנה⁸ וקלסאנה⁹ ואשביליא ומרידה העיר הגדולה וכל ערי ישראל אשר סביבותיה. ומפני מלחמות חרבה¹⁰ מרידה וגלו¹¹ אבותיו של ר' יצחק זה בן אלבאליה ושכנו בקורטובא והיו מגדולי העיר ונולד ר' יצחק זה הרב באייר בשנת ד' אלפים תשצ"ה¹² והיה דורש חכמה ואוהב תורה מימיו. ובא למדינת קורטובה חכם גדול מצרפת וישמו ר' פריגורס ועיטה לו ר' יצחק זה טובה הרבה וספק¹³ לו כל צרכיו ויואל לשבת את האיש ולמד ממנו. *ור' שמואל הלוי הנגיד היה¹⁴ אוהב אותו והוא עודנו נער והיה מיטגר לו ספרים ומתנות ומצוהו להשתדל ולקרנות ונפטר ר' שמואל הנגיד בשנת ד"א תתט"ו. וכתב רב יצחק זה מחברת עיבור וכל סודו לר' יהוסף הלוי הנגיד בנו ונשא אותו רב יהוסף הלוי הנגיד בממון והלך אליו לגראנטה והיה הולך ושב מקורטובא לגראנטה ובגראנטה היה ביום השמד¹⁵ נעשה לו נס ונצל וא'ח"כ קנה ספרים הרבה מאד כי עשיר גדול היה ומספרי הנגיד *שנתפזרו בכל הארצות קנה הרבה מאד והוא חבר ספר גדול וקרא שמו קופת הרוכלים ופירש בו מהלכות קשות¹⁶ שבתלמוד הרבה מאד אבל לא השלימו ונפטר והוא עודנו לא נשלם והיה חכם בחכמה יונית וכן ל"ד שנה היה כשיצא טבעו עולם ונסמך ברבנות ונשיאות בשנת תתכ"ט. כי מלך ישמעאל הנקרא אלמחעמד¹⁷ שמו לשר בביתו ובהיכלו שהיה שומע לו בחכמת האיטונגניות שהיה יודע מוסף על תורתו ועמד בגדולתו כמו כ' שנה ונפטר במדינת גראנטא בניסן שנת תתנ"ד¹⁸ לאחר שהרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה ועיטה טובות גדולות לישראל ונ"ט שנים היו ימי חייו והוא זקנו אבי אמנו :

1056

ורב יצחק בר יהודה הרב בן ניאת מגדולי מדינת אליסאנה גם הוא היה אוהב חכמה ודורש תורה מימיו והנגידים השנים רב שמואל ורב יהוסף בנו היו מכבדים ומנשאים אותו

מאראנא. L; מאראא. ² ור' יצחק בר ברוך; others omit; מנאיית O. ¹
 ושם היה A; ושלח לו O. ⁷ והולידו ⁶. ועמדו ⁵. עושי ⁴. והיו ³
 ואלמטיה A; וקהל אסאנא [לסאנה] E. O. ⁹ ובאננה. ⁸
 הרבה ור' שמעון A. ¹⁴ ופסק ¹³. תצ"ה; E. ¹² גלו A. ¹¹ שרבו על A. ¹⁰
 אלמחעמאר P. ¹⁷ גדולות A. ¹⁶ גזירה ¹⁵. הלוי הנגיד היה ר' שמואל אביו
 A. אלמעמד. ¹³ E. A: ג"ט.

ובשנזורה הנזרה על רב יהוסף הנניד כרח עזריה בנו לר' יצחק זה הרב בן גיאת זכר הרב חסד אבותיו שעשו לו וכברו ונשאו ורצה להקימו לראש על קהל אליסאנה ושאר קהלות ספרד והוא עורנו נער. אבל אם יי' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו ונפטר ר' עזריה הלוי ונסמך ר' יצחק בר' רב יהודה ברבנות עד שנת ד'תתמ"ט וחלה חלי כבד מאד והביאוהו עבדיו לקורטובה להתרפא ונפטר שם ביום שבת¹ והוציאוהו עבדיו מת מקורטובה וילכו כל הלילה ויאר להם באליסנה ויקבר שם עם אבותיו ומוסף על חכמתו ועל תורתו היה פייטן גדול וידוע בחכמה יונית והרביץ תורה הרבה והעמיד תלמידים הרבה. ומגדולי תלמידיו היה ר' יוסף² הדיין בר' יעקב בן סהל³ חכם גדול ופייטן גדול וירא שמים נסמך בדיינות במדינת קורטובה בשבט שנת ד' אלפים תתע"ז ונפטר בניסן שנת ד'תתפ"ד ושפט את ישראל י"א שנה ונפטר. ומתלמידיו היה ר' יצחק בר רב ברוך ור' ברוך בנו שנוכר ור' יוסף ברבי צדיק בן צדיק חכם בן חכם גדול ופייטן וירא שמים ונסמך בדיינות קורטובה בסיון שנת ד'תתצ"ח ונפטר בשנת ד' אלף תתק"ט ושפט את ישראל י"א שנה והוא נקרא חבר לר' יצחק בר' ברוך ור' יצחק ברבי יהודה. וכך היה מכונה אלחבר ר' יצחק בר' משה הידוע בן סכרי⁴ מן קהל דיניאה⁵ כי פעמים נקרא חבר ופעמים נקרא רב ולא היה חבר לאלו ולא עזר כח בימיהם והלך מדיניאה לארץ מזרח ונסמך שם נאון והושב⁶ על כסא רב האי ז"ל ולפי דרכינו למדנו שלא נשאר שם ושאר לתלמוד בכל ארץ שנער. הרביעי רבי יצחק בר ראובן * אלברגלוני בא מברגלונא עד מדינת⁷ דיניאה והיא היתה בישובה חזקה בים והיה בה קהלה גדולה וקדושה בעושר ומעשים טובים. וכברו הרב ר' יצחק זה ונשאוהו ונתחתן לאבן אלכתוש⁸ מגדולי דיניאה וישב שם ושפט אותם⁹ עד יום מותו. ופייטן היה וחבר אזהרות וחבר פירוש לפרקים ממסכת כתובות ופירוש ממש' עירובין¹⁰ המעידים על חכמתו ותבונתו. ועוד גדול מכולם רב יצחק בר' יעקב בן אלפאסי מן קלעה חמאד ותלמידו של ר' נסים ברבי יעקב ור' חננאל היה והלשינו בו * בארצו כלפה בן אלאענאב¹¹ וחיים בנו עד שברח ונכנס בספרד בשנת ד'תתמ"ח. וכברו ונשאו ר' יוסף הנשיא בר' מאיר בן מהאגר¹² ונכנס למדינת קורטובה ועמד שם מעט ואח"כ הלך למדינת אליסאנה ועמד שם עד יום מותו ונפטר בניסן¹³ בשנת ד'תתס"ג¹⁴ הוא כבן צ' ¹⁵ שנה והוא העמיד תלמידים הרבה ויצא טבעו בכל העולם

1088

1103

1 A. adds ד'תתקפ"א. 2 E. יוסי. 3 E. סאהל; A. שאול. 4 סכרי; סכני.

5 אלכתוש; L. לכתוש; O. לכתוש. 6 וישב. 7 אלברגלוני בא מברגלונא למדינת.

8 דיניאה. 9 את העיר; את ישראל. 10 A. (רב).

11 Ed. ω. בארצן; E. P. ω. אלכלפא; A. P. ω. בארצן. 12 Ed. ω. שרתמיקש.

13 A. סיון. 14 O. ד'תתפ, corrected, and A. תתע"ז.

15 A. ע'.

והרב הלכות¹ כמו תלמוד קטן, ומימות רב האי לא נמצא כמוהו בחכמה וחמשה אלה הם הדור השני מהרבנות, ומגדולי תלמידיו של ר' יצחק אלפאסי היו רב יוסף בר' מאיר הלוי ור' מאיר בר רב יצחק. רב יוסף הלוי בר' מאיר אבן מיניש נולד באדר ראשון שנת ד'תתל"ו והיה רב מאיר אביו תלמיד חכם ונשוא פנים והיה ר' יוסף² הוא היה הכורה ממדינת נרנאטה מלפני המלך בדים כמו שהזכרנו למעלה והיה עובד עבודת המלך אבו עבאד ומנערותו של רב יוסף הלוי היה מכיר בו ר' יצחק בר' ברוך שאדם גדול יהיה³ בחכמה והיה משתדל⁴ לר' מאיר ללמדו ביום ובלילה שהיו ענייהם אוהבים זה את זה כנפשותם ר' יצחק בר' ברוך ור' מאיר הלוי אבן מיניש. וכשנכנס ר' יצחק בן אלפאסי לספרד ונתיישב באליסנה הלך ר' יוסף הלוי אליו ממדינת אשבייליא והוא עודנו נער כבן י"ב שנה ועמד לפניו כמו י"ד שנה לקרוא⁵ יומם ולילה והיה לו לרב יצחק לבן נבון והגדילו בחכמה וסמכו קודם פטירתו וכתב לו ספר שאפי' בדורו של משה רבינו לא *אישתכח כוותיה⁶ דאילו בדורו של משה כתי' הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים וכת' בתריה ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואילו נבונים *לא כתי' בהו דלא אישכח והוא היה חכם ונבון. ואחר פטירת רב יצחק אלפאסי ישב רב יוסף הלוי⁷ מיניש על כסאו מחדש סיון של שנת ד'תתס"ג עד אייר של שנת ד'תתק"א ל"ה שנה ובכולם היתה תורתו אמונתו וטבעו יצא מספרד עד מצרים ועד בבל ובכל הארצות ומוסף על חכמתו הגדולה היו מדותיו מעידות בו שהוא מורע משה רבנו ע"ה שענו מאד היה מכל האדם ונתן לו הב"ה רחבת לב והיה עובר על מדותיו ועובר על פשע והב"ה *ינמלהו כל הטובה אשר עשה לישראל אמן⁸:

משכיל והזהיר. A. היה.¹ הורו; E. דודו; A. adds.² תלמוד. A.¹ P.; ימחול עונותיו. ³ לא אישתכח. Ed.⁷ נמצא כמוהו. ⁶ ללמוד.⁵ ועל כלם הרב ר' משה בר מיימון ספרדי אשר ממצרים והוא היה תלמיד הרב ר' יוסף הלוי אבן מיניש והוא היה רב וגדול בתלמוד אשר כמוהו לא נהיה (so) מיום שמתו רבינא ורב אשי. והוא חבר בפסק התלמוד ארבעה עשר ספרים הנקראים משנה תורה ופישטו בכל ארץ ישראל ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכל אסור וכל היתר לא נעשו חבורים כמותם מוכבחים ועשה גם כן פירוש משניות שיתא סידרי וחברם [ב] לשון ארמי (so) והעתיקם בלשון הקדש ר' יהודה חריוזי וקצתם יצא בארצותינו האלה. והוא היה גם כן פילוסוף גדול חכם בטבע ובהכונה ובחכמת האלהות וחבר בחכמות ההם ספרים הרבה אין קץ. ועל כלם ספר הנכבד הנקרא תורה הנבוכים כשמו כן הוא כי הוא כולל כל החכמות ומגלה דברים סתומים נעלמים עד שישתו מימיו כל החכמים הבאים אחריו תהי נפשו צרורה בצרור החיים את יי אלהינו שלא הניח כמותו בתורה וביראת שמים ועלה ונתקדש בישיבה של מעלה ד'תתקס"ז ליצירה נ"ע.

ור' ברוך בר' יצחק בן אלבאליה¹ נולד גם הוא באדר ראשון שנת ד'תתל"ז² ששניהם * בשנה אחת³ נולדו וקבל מאביו רב יצחק וקודם פטירת רב יצחק אביו היתה מחלוקת בינו ובין רב יצחק אלפאסי וכן היתה מחלוקת גדולה בין רב יצחק בר' יהודה אבן גיאת ובין ר' יצחק אלפאסי וכשנפטר ר' יצחק בר' ברוך היה רב ברוך בנו כבן י"ז שנה והוא סח ל⁴ שבשעת פטירת אביו קרא אותו ולחש באזנו⁵ שלא היה יכול * לדבר דברים נשמעים⁶ ואמר לו לך לר' יצחק אלפאסי ואמור לו שהרי אני יוצא מן העולם הזה ונכנס לעולם הבא * וכבר מחלתי⁷ לו על כל דברים קשים שדבר לי בין בכתבים בין בעל פה. וכן אני מפיים ממנו שיעשה כך וילמד אותך ועמוד לפניו יודע אני שיעשה לך טובה הרבה מאד וילמד אותך בכל לבו. ואחר שקברתי⁸ את אבא מרי הלכתי אליו⁹ לאליסנא ודברתי אליו כל דבריו שצוני¹⁰ ובכה רב יצחק בן אלפאסי והגדיל בבכי¹¹ וחזר לנחמני ולדבר על לבי ואמר לי אם מת אביך ז"ל אני אהיה לך לאב ואתה תהיה לי לבן ועמדתי בביתו עד שלמדתי¹² לפניו כל התלמוד וכשמת רב יצחק בן אלפאסי טבעם של * זוג זה¹³ של רב יוסף הלוי ור' ברוך בר רב יצחק היה פושט ויוצא בכל הארץ והיה רב ברוך זה יודע חכמת יונית מוסף על תורתו והכמתו והעמיד תלמידים הרבה ואני הקטן שבכולם והוא נפטר בסוף אלול שנת ד'תתקפ"ו והאריך ימים אחריו רב יוסף הלוי ז"ל כמו ט"ז שנה ואין לו שני בדורו¹⁴. ודורו הוא הדור השלישי ברבנות:

ולאחר פטירת רב יוסף הלוי שמם העולם מן הישיבות של חכמה¹⁵ וא'ע"פ שרב מאיר בנו ור' מאיר בן אחיו היו תלמידיו ובעלי קבלתו והם חכמים גדולים אבל מפני הרעה נאסף הצדיק. ואחר¹⁶ פטירת רב יוסף הלוי ז"ל היו שני חירום ונזרות ושמדות על ישראל ויצאו בגלות ממקומותם אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ועוד מוסף על נבואת ירמיה ואשר לצאת מן הכלל יצא מפני חרב אבן תמורת¹⁷ שיצא לעולם בשנת תתקכ"ב¹⁸ שגור להוציא את ישראל מן הכלל ואמרו לכו ונכחידם מנוי ולא יזכר שם ישראל עוד וכן לא השאיר להם בכל מלכותו שם ושאר במדינת צלא¹⁹ מקצה²⁰ העולם עד מדינת אלמהריה²¹ ומפני כן לא יכלו בניו של רב יוסף להושיב²² ישיבות אלא גלו בראש גולים למדינת טליטלה והיו משתדלים להעמיד תלמידים כפי יכלתם²³

¹ E. O. P. אלביליאה. ² A. ל"ח. ³ A. בשבת אחד. ⁴ A. בדבר; o. דבר לו. ⁵ p. לעיר; some. ⁶ קברי Ed. ⁷ והרני מוחל A. ⁸ להנביה קולו A. ⁹ לו לאזנו p. ¹⁰ אלו ¹¹ שקראתי ¹² בכיה ¹³ אשר דברנו E. ¹⁴ אשר שלחני A. O. ¹⁵ omit. ¹⁶ E. P. תהורות A. ¹⁷ שאחר A. ¹⁸ חכמים O. ¹⁹ בכל העולם ²⁰ תמירה. ²¹ O. המאורת. ²² P. ע"נ; p. תתעב A. ²³ שלב Others. ²⁴ אלהריאה E. o. ²⁵ אלהריאה O. ²⁶ שהוא בסוף o. ²⁷ כחם.

והב"ה הסכים על ידם והם סוף חכמי התלמוד * בזה הזמן. ושמענו¹ * שיש בארץ צרפת חכמים גדולים וגאונים וכל אחד ואחד רב ממלא מקום התורה להנחילה והנחילה על מה שנאמ' להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא כל אחד ואחד היה במקומו הרב הגאון ר' משה בר יוסף ז"ל והרב הגאון ר' אברהם בר יצחק ז"ל והרב הגאון ר' מאיר בר יוסף ז"ל בטרבונא שהאירו את התורה בחומש במקרא במשנה בתלמוד בירושלמי על לומדיהם² ואחר³ במדינת רומנוג' ר' יעקב הב"ה ישמרהו על ידי לומדיהם ונחליהם ויחיים ויוכם לחיי עד אמן * ללמוד וללמד ולהרביץ תורה בישראל⁵ למען יהיו שפתותיהם⁶ דובבות בקבריהם לקיים מה שנא' דובב שפתי ישנים :

הרי אלו עשרה דורות מן הנביאים חני זכריה ומלאכי עד רבן יוחנן בן זכאי וחמשה דורות של הנאים ושבעה דורות של אמוראים הרי אלו כ"ב דורות עד סוף אמוראים. ורבנן סבוראי ה' דורות וה' דורות בנאונות⁷ וג' דורות ברבנות * דורו של רב נסים ורבינו חננאל ורב שמואל הנניד ודורן⁸ של חמשה רבנים שמות כולם יצחק ודורו של רב יוסף הלוי ז"ל⁹ סך הכל ל"ח דורות מחני זכריה ומלאכי עד רב יוסף הלוי ז"ל ורב ברוך בר יצחק. הרי אלו י"ד¹⁰ דורות מחתימת התלמוד עד פטירת רב יוסף הלוי ז"ל סך הכל ל"ח¹¹ דורות מחני זכריה ומלאכי עד רב יוסף הלוי ז"ל כלם¹² עדים נאמנים מפי עדים נאמנים שלא פסקה הקבלה ושלשלת הקדושה שלה ואילו במינים אין אתה מוצא כן שהרי ענן הרשע ושאל בנו שם רשעים ירקב תלמידיו של רב יהודאי ז'וקל היו וחלקו עליו ועל קבלתו בלא שום טענה בעולם אלא מפני הקנאה שהיתה בהם ואינם יכולין לומר כן אנו מקובלים מפי פלוני ומפי פלוני ומפי הנביאים אלא שהם בודים מלבם נשמתם בניהנם ישחקו עצמותיהם. ועוד שהן בטלים במיעוטם שאתה מוצא קהלות ישראל שהיו פושטות ממדינת סלא¹³ בקצה המערב עד תארת בראש המערב וקצה אפריקה וכל ארץ אפריקא ומצרים וארץ הצבי וארץ ערב וארץ שנער וארץ עילם וארץ פרס וארץ דן וארץ הנרגשי ונקרא * נרגנא וטברסטאן¹⁴ ואל דילס¹⁵ עד נהר אתל¹⁶ שהיו שם עמים¹⁷ כוזריים שנתניירו ויוסף¹⁸ מלכם שלח ספר לר' חסדאי הנשיא בר' יצחק בן שפרוט והודיעו * שהוא

ישמריהם O. adds ונחליהם; o. for both words. ² O. adds ונחליהם. ¹ בזמן הזה אשר שמענו O.

³ Ed. For A. see for ורב מובהק o.; שבארץ צרפת היה חכם גדול ורב מובהק. ⁴ רומרו. ⁵ O. ברבים. ⁶ O. continues של ויוכם לחיי עד אמן o.

הרי אלו י"ג דורות מחתימת התלמוד o. ⁷ ודורות. ⁸ בנאונות. ⁹ אלו הגאונים. ¹⁰ L. o. (see note 8). ¹¹ ל"ז. ¹² O. הילך. ¹³ עד פטירת רב יוסף הלוי.

O. נרגון ונוברסטאן; E. טבטטא A. ¹⁴ See p. 77, l. 23. ¹⁵ סליא; P. סליא; O. ואלדיאן L.; ואלדיאן E.; ואלדיאלס o.; ואלדיאלס E. O. ואל דלה A. ¹⁶ נרגשחאן.

ואסף L. ¹⁷ הרבה; נירי; נויים. ¹⁸ L. טילי o.; אוכל o. (ס"א אָהַל marg. Ed. L.). ¹⁹ o. adds אהרן הכזרי.

על דעת רבנות¹ וכל עמו וראינו בטוליטלה מבני בניהם תלמידי חכמים הוודיעונו ששאריתם² על דעת רבנות וכן בכל האיים שבים יון מן ארץ נבקרי³ ונגנת⁴ עד ארץ קושטנטנינה⁵ והומי הגדולה וכל ארץ תוגרמה ואשכנו וצרפת וכל ארץ פוליא ומניסאי⁶ ואי סקוליא⁷ וארץ לומברדיא⁸ עד נהר דורנו⁹ עד ארץ ספרד בקצה המערב כולם המקום ישיב שבותם ויקבץ גליותיהם שהם על דעת חכמי המשנה והתלמוד חוץ ממדינה אחת במערב במדבר ורגלאן¹⁰ ומעט מהם במצרים ומעט מהם היו בארץ הצבי וכשהיו ישראל חוננים את חג הסוכות בהר הזתים היו חוננים בהר מחנות מחנות אוהבים אלו את אלו ומברכין אלו את אלו. והמינים¹¹ חוננים נגדם כשני חשיפי עזים והיו הרבנים מוציאים ספר תורה ומחרימין שמות המינין בפניהם והם שותקים כמו כלבים אלמים לא יוכלו לנבוח ומאלו שהיו בארץ הצבי היה אלשיך אבו אלפר¹² ישתחקו עצמותיו בניהנם והלך לשם כסיל אחד מקשטיליא שמו¹³ סירי אבן אלחראס וראה את הרשע¹⁴ אבו אלפר¹⁵ והוא הסיתו והדיחו וכתב זה ספר מן אלשיך אבו אלפר¹⁶ הוא הכופר¹⁷ והמסית והמדיח והכניסו בן אלחראס לקשטיליא והטעה הרבה מהם ומת בן אלחראס לנהינם ונשארה אשתו הארורה והיו קורין אותה אלמעלמה וסומכין עליה בקבלתה ושואלין זה אל זה היאך עושה אלמעלמה ועושין כמוה עד שנתחזק הנשיא ר' יוסף אבן *אלפר¹⁸ אלקדרו¹⁹ והשפילם מוסף על שפלותם וגרשם מכל מצרי קשטיליא חוץ ממצר אחד קטן שנתן להם מפני שלא רצה להרגם²⁰ שאין דינים נפשות בזמן הזה. ואחר פטירתו העלתה טינתם של מינים שירטון עד שהומלך *רי אלפונשו²¹ בן רימונדו²² מלך מלכים *הוא האינפיראדור והיו נשיאים בכל ממשלתו ממלאים מקום אבותם והשפילום²³. זה הדבר אשר השפיל את המינין²⁴ בארץ קשטיליא המלך²⁵ דון אלפונשו בן רימונדו²⁶ מלך מלכים היה ומלך צדיק היה²⁷ וכבדה ידו על כל הישמעלים הנמצאים בארץ ספרד ושם למס עובד ועצמה מלכותו והניח ה' לו מכל אויביו²⁸ מסביב. והימים אשר מלך על אדום מ"ח שנה וכי חוקה המלוכה

¹ O. ויודעים (והודיעו E.) ששאלתם A. E. P. ששל . . . משתדל הוא A. ² קשטומיאה P. o. ³ ונתאנת P. ; וניאת O. ; ניא נאות A. ⁴ נבקהה o. ; נבקאס ; דוראנו ⁵ . לומברדיאה ⁶ . וארץ סקליא ⁷ . וסנסיא ; ומנסיא ⁸ . קרמוסיאה p. Ed. ⁹ . אלטראס O. ; אלפראג ¹⁰ . והצדוקים ¹¹ . ובבלאן o. ¹² . דודאנו ; דוארנו E. ¹³ . אבו אלטראס O. ; שמו סרי אבן ; אלו טואס A. . סירי and omits נקרא פורלנצל הנקרא O. ; פורונצאל A. ; אלקברי Ed. ¹⁴ . הספר ; הסופר ¹⁵ . אלשייך O. ; סיד להמינים A. ¹⁶ . ר' יוסף הנשיא בן פורלנצל הנקרא מבידל P. ; פרונינצאל o. ; מבציראל ובממשלתו O. ; והפילם E. ¹⁷ . P. omits. ; רימון A. ¹⁸ . דון פוש P. ; דון אנפוש E. ¹⁹ . P. ; אלרי o. ; רי Ed. ²⁰ . צדוקים o. ²¹ . הוא (l. 18). some omit from ; הפילם E. ²² . עבדיו ²³ . ונברה A. ²⁴ . דונפוס בן רימונדו P. ²⁵ . כי זה המלך O. ; המלך L. O. ²⁶ . ל"ח.

בידו לקח מיד הישמעאלים נבע רבה¹ אשר על אם הדרך מארץ ישמעאל לארץ אדום והמורדים במלכות² פלשתים עברו מעבר לים אל ארץ ספרד אחרי אשר לא השאירו פליטה לישראל מתננה³ עד אלמהדיה השב ירך כבוצר על סלסלות ובקשו לעשות כן בכל מדינות מלכות ישמעאל בארץ ספרד לולי יי שהיה לנו יאמר נא ישראל כי כאשר שמעו קול היהודים כי באו עליהם המורדים להדיחם מעל ה' אלהי ישראל הירא את דבר יי גם על נפשו וכמעט לא הפכו אבות על בנים מרפיון ידיים יש מהם נכבשים בידי אדום ונמכרים להן להניסם מארץ ישמעאל ויש מהם נסים⁴ ערומים ויחפים התננפו רגליהם על הרי נשף עוללים שאלו לחם פורש אין להם אבל המקדים רפואה למכה יתברך שמו אמן ויתעלה זכרו ומלכותו שכן כתי' כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים וכו'. והקדים ותן בלב המלך רי אלפונשו * האינפיראדור להפקיד⁵ על גבע רבה⁶ על כל מנת⁷ המלך מרנא ורבנא ר' יהודה הנשיא בן ר' יוסף הנשיא ו' עזרא היו אבותיו מגדולי גרנאטא ויורשי⁸ עזר ומשרה בכל דור ודור במלכות באדים בן חבוס מלך פלשתים ומלכות⁹ המלך חבוס אביו ומסורת בידי קהל גרנאטא שהם מיושבי ירושלם עיר הקדש מבני יהודה ובנימן ולא מן הכפרים וערי הפרזי אבל ר' יהודה הנשיא זה ואביו ודודיו ד' שרים¹⁰ ר' יצחק¹¹ הגדול ומשנהו רבי משה והשלישי ר' יהודה והרביעי ר' יוסף כולם מדותם מעידות עליהם שהם מזרע המלוכה ומן הפרתמים. וכאשר הופקד הנשיא הגדול ר' יהודה זה על גבע רבה¹² ועיר מקלם * הגולה על ידו עברה הגולה¹³ והוא הוציא אסירים בכושרות ושלח רצועים חפשים ושבר עול ונחק מוסרות ובביתו ועל שלחנו מצאו בני הגולה מנוחה והשביע רעבים והשקה צמאים והלביש ערומים ונהגם כבהמות לכל כושל עד אשר הגיעו למדינת טוליטלה בכבוד מפני מוראו וכבודו שהיה לו על אדום המביאים אותם¹⁴. ועורנו היה בחור * מורם מעם¹⁵ ונער חית קנה וכסף לא חשב חזק לא חפץ בו ולא גנו * לעצמו מכל חלקו מעבודת המלך וכל מעשיו כמו בן אנריפס שאמר אבותי גנוו אוצרות למטה אני אהיה גנוו אוצרות למעלה ומלאכה גדולה היתה לו שאילו לא עשה כי אם צדקות אלו דיו כי למחיה שלחו יי לפני הגולה¹⁶:

ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור על ידו שלח המלך בשבילו ויקחהו ושמו אדון לביתו

מן A. ; מן סאננה O. P. ; טאננה ω. בארץ. רבע A. ; ראבח Ed. o. הוא A. על רגלים ω. על רגלם o. ברגל E. ; רונלים Ed. adds. טראמנה. עזרה P. ; וישע ; ודורשי. מתנות A. רקה Ed. . האינפראדור להחקיר רכב ; רקה. צדוק O. ; יהודה הגדול זה A. . שהם A. . ומלך. הגלות ולא גנו A. . מורא L. ; others omit. העושים להם מס A. . ומלאכה קטנה היתה לו שמא לא עשה כי אם צדקות אל די אלו כי למחיה שלחו ה' לפני הגולה ודידהו ודידו

ומושל בכל * אשר לו¹ והוא בקש מאת המלך לבלתי תת למינים² פתחן פה בכל ארץ קשמיליא ויאמר המלך להעשות כן ויכנעו המינים² ולא יספו לשאת ראשם והם מתמעטים והולכים. ועוד סימן שלישי יהיה בדרך * שהמינים לעולם³ לא עשו שום טובה לישראל ולא ספר שיש בו חזק תורה או דבר חכמה ואפי' שירה אחת או פיוט אחד או נחמה אחת כי כולם כלבים אלמים לא יוכלו לנבוח וכאשר נמצא בהם אחד שחבר ספר חירף ונירף והטיח דברים כלפי מעלה כאשר עשה זקן אשמאי אלשיך אבו אלפראַד שר'י שתחלת ספרו פי אוול טלאם⁴ בכל סדר בראשית דבר בו על אלהים⁵ תועבות גדולות מעידות על סכלותו וחסרון דעתו. ובסדר אלה מסעי בדה מלבו דיני ממונות ודיני נחלות ובלא שום טענה ולא שום קבלה ולא שום ראייה כי אם הוא אומ' אלעקל יקתצי כדא⁶ ואני כתבתי תשובת ספרו והראתי לתלמידים סכלותו. ואילו ברבנים אתה מוצא שלשלת הקדושה שהזכרנו⁷ וחוצה לה אלפי אלפים חכמים קדושים כי לא הזכרנו אלא בעלי ישיבות בלבד ועוד מחברי ספרים בכתבי הקדש כגון ר' יהודה בר דוד אלפאסי ז"ל הנקרא חיוג שהעמיד לשון הקדש על בוריו⁸ אחר אשר נשכח בכל הגולה ור' מרינוס⁹ אבן גנאח גם הוא השלים כל מה שהתחיל ר' יהודה בר דוד זצ"ל ועוד ר' משה הכהן בן צקטיליא¹⁰ ורבים אחרים וחכמים שכתבו לנו ספרים ומחזורות ושירות ותשבחות ליתערנו ית' שמו וית' זכרו ותפארתו במלכותו אמן ונחמות לישראל עשו לחזק את לבם * בארץ גלותם¹¹. בימי ר' חסדאי הנשיא התחילו לצפצף ובימי ר' שמואל הנגיד נתנו קול ומחם ר' שלמה * בן צבירול¹² חכם גדול ומשורר ורבי ר' יצחק הרב ברבי יהודה בן גיאת ור' אוהב¹³ הנשיא בר' מאיר הנשיא אבן שרתמיקש¹⁴ ור' משה בן יעקב בן עזרא מזרע המשרה וחכם גדול בתורה ובחכמה יונית ובעל שירות ותשבחות¹⁵ וכל השומע אותם ורך לבבו וימלא מיראת יוצרו ור' יוסף הדיין בר' יצחק בן סה¹⁶ ור' יוסף הדיין בר' צדוק בן צדיק ורבי יהודה הלוי בר שמואל הלוי ור' אברהם בר מאיר בן עזרא כולם חכמים גדולים וקדושים ומחזיקים ידי ישראל בשירות ונחמות על אלו נאמר זכר צדיק לברכה ועל המינין¹⁷ נאמר שם רשעים ירקב¹⁸:

ובשהשלמנו¹⁹ סדר הקבלה נזכיר זכרון דברי מלכי ישראל בבית שני להוציא מלבן של

E. אלטלאם; O. טלאם. ⁴ שהצדוקים מעולם. ⁵ לצדוקים. ⁶ קניניו. ⁷ שכתבנו P. שהשכל נוחן זה וראוי להאמין o. ויקתדי ברא Ed. ⁸ סרה adds. לאבן נבירול A. בגלות ¹¹ קשמיליא p. ניקוסליא A. ¹⁰ יונה o. ⁹ עמדו o. ¹² שרתמיקש o. שרתמיקש A. ¹⁵ יהודה E. O. ¹⁴ משה A. ¹³ יתעלה שמו של הקב"ה (אצל הב"ה O.) מפיית בשירותיו ובתשבחותיו (P. ends here) וזוהו add אותם הרשעים O. ¹⁷ סהאל A. O. ¹⁸ את העולם הזה והבטית על העולם הבא [o. only והמשבילים יזהירו כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד Ed. E. O. p. ¹⁹ השלמנו P.]. The following passage is to be found in O. and P. ¹⁹ השלמנו P. ¹⁹ השלמנו P.

צדוקים שאומרים כי כל הנחמות הנאמרות¹ בנביאים כבר קבלום ישראל בבית שני * ונפרש כי לא כן הדבר² ונפרש נבואת זכריהו שאמ' לו הקב"ה רעה את צאן ההריגה ונבאר את כל הנבואה ועוד זכרון דברי רומי להודיע לאחר כמה שנים נכתבו³ גליונות⁴ שלהם והקב"ה יסכים על ידינו ללמוד וללמד * לטמור ולעשות את כל דברי התורה הכתובה על ידי משה נביאנו ארון כל הנביאים⁵ אמן סלה חזק:

♦ נשלם סדר הקבלה בעוז אשר לו השבח והתהלה ♦

Addition from MS. A. to page 78, note 3.

ושמענו שיש בארץ צרפת חכמים גדולים וגאונים וכל אחד ואחד רבן מרביץ תורה ומרבים גבוליהם בתלמידים להגדיל תורה ולהאדירה כמו שנא' להנחיל אוהבי יש ונאמר יי' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. וכל אחד ואחד היה גאון במקומו כמו שידענו. ומקובלים אנחנו יש בהם בנרבונה שלשלת גדולה מיחס תורה ונשיאות וגאונות: והמלך קרלייש שלח⁷ למלך בבל שישלח מן היהודים אשר לו מזרע המלוכה מבית דוד והוא שמע לו ושלח לו אחד משם גדול וחכם וישמו ר' מכיר והושיבו בנרבונה עיר הגדולה ונטעו שם ונתן לו אחזה גדולה עם בעת כבשה אותה מישמעאלים ולקח לו אשה מגדולי העיר. ובעת כבוש העיר חלקה המלך לשלשה חלקים. האחד נתן למושל אשר שם בעיר שמו דון אימריך. והחלק השני להגמון העיר. והחלק השלישי נתן לר' מכיר ועשה אותו בן חורין ועשה באהבתו חוקים טובים לכל היהודים היושבים בעיר כאשר כתוב וחתום בשטר נוצרי והחתום אשר למלך שמו קארלייש אשר הוא בירם עד היום הזה: וזה הנשיא ר' מכיר היה שם לראש הוא חרעו היו קרובים למלך ולכל זרעו וכל הבא להצר אותו על דבר הנחלה והכבוד היו מצירין אותו בכח מלך צרפת כי מיד היו שולחים אל המלך והמלך מצוה להשיב העושק ומיד נעשית מצותו ואין להשיב כי נרבונה תחת יד צרפת היא ועוד היו הוא חרעו ממנהיגי הדוד ומחוקקים ושופטים בכל הארצות כמו ראשי גליות⁸ והם רועים את ישראל באמנותם ובתבונות כפיהם. והיה שם לגאון רב טודרוס הידוע הנשיא ובניו מזרע זה ר' מכיר הנשיא ולא פסקה מהם גדולה וממשלה ותורה כמו הנשיא הגדול

¹ P. הכתובות. ² P. ונכחש p; ועוד עתידים אנו להכחיש ולפרש. ³ E. O. omit. ⁴ O. גליות. ⁵ E. O. omit. ⁶ תם סדר הקבלה ת"ל. ⁷ MS. שלח שלח. ⁸ גליות MS.

והידוע מרנא ורבנא קלונימוס הגדול הוא התנהגו השררא הגדולה והיטיב¹ לישראל בימיו והאריך ימים בגדולתו והיו ימיו תשעים שנה ומת. והניח בן חכם ושמו ר' טודרוס והוא היה חכם ופייטן עשה אזהרות:

בימיו היה חרום גדול בנרבונה כי מת שלטון של נרבונה שמו דון אימריך במלחמת פראנה ובנים לא היו לו ונשארה הממשלה ביד השלישית דונה אשמנייראין והיתה קטנה ומושלי הארץ נותנים עיניהם בנחלתה כי היא גדולה וטובה והיו מפתים אותה כפי כחם להיות לאשה למושל טולרשה הנקרא דון אנפוש הפחה. ופחת ברצלונה הנקרא ריימן ברננייר היה שונא לדון אנפוש ופתה דונה אשמנייראין למאן לפחת דון אנפוש כי היה פחת ברצלונה קרובה והיא שמעה בקולו ונשאת לדון ברנדאד דאנדושה ואז רבה המלחמה ונחלקה העיר לחצי. חצי העיר אחר השולטת ויועציה והמנרש אחר פחת טולושה דון אנפוש ועמדה זאת המלחמה כעשר שנים. ולפני כן היה קהל גדול לעיר נרבונה כאלפים יהודים והיו שם גדולים וחכמים שטבעם² יוצא בכל העולם ובעונות מפני החרום הזה נתפזרו באניוב ובפייטו ובצרפת. גם הוטל על הקהל מס גדול. וזה הנשיא ר' טודרוס ובניו ובני משפחתו הנינו על הקהל וסייעום בנדבתם ושמו בניהם ובנותי וכל קרובם במשכון בידי גוים על המשכון ההוא. אחרי כן מת הנשיא ר' טודרוס והניח לו בן חכם רב ודיין והוא הנקרא היום מרנא ורבנא קלונימוס הנשיא והוא עודנו חי ובחור ויצא שמו בכל הארצות. ומצד אחר שלשלת הנשיא היה בנרבונה מרנא ורבנא ר' טודרוס הנשיא בן אחי הנשיא ר' קלונימוס הנזכר הגדול ושמו הנשיא מרנא ורבנא ר' משה הפרנס שהוא נפטר באישטייליה בעבור שהבריחוהו מלשינים ועמדו תחת יד מלך נבארה ועשה שם חיל ומת שם והיה גדול מהנשיא ר' קלונימוס. והניח זה הנשיא טודרוס בן קטן והגדיל בתורה ובחכמה וביראת שמים ונסמך לרבנות ונשיאות והאריך ימים ומת והניח הנשיא אחריו בנו הנשיא מרנא ורבנא משה הידוע בכל הארצות חכם גדול רב ודיין לא היה כמוהו בדורותיו ענו גדול וירא שמים. גם הוא נסמך לרבנות ולנשיאות והוא שפט את ישראל והחזיק בנחלת אבותיו ועשה משפט צדקה לכל ועליו נתקיים הכתוב והאיש משה ענו מאד:

והיו בנרבונה חכמים גדולים ראשי ישיבה נסמכים ונשמעים לנשיאות כמו ראשי ישיבות שכלל לראש הגולה. הראשון הידוע לנו בקבלותינו ר' יעקב הנביא נאון בר' משה בר' אבן. והרב ר' יהודה בר' משה הנקרא דשא דוניולה וקבל מרבינו גרשום ורבי תורה בנרבונה והעמיד תלמידים. והגדול שבתלמידיו הרב ר' יצחק בן מרן לוי³ ואביו מהרב ר' יצחק היה חסיד גדול ובעל נכסים ובעל מעשים והטיב לישראל מממונו ובטל כמה גזירות

¹ According to Schönblum; MS. והיטיב; *Revue* ושיטיב. שטבעם. ² MS. מקלני.

² MS. טבעם, but

ממעויותיו ישלם יי' שברו. ור' יצחק בנו היה חכם גדול ורבץ תורה בנרבונה והעמיד תלמידים. ומגדולי תלמידיו היו הרב ר' משה בר יוסף מרן לוי¹ והרב מרנא ורבנא הענו ר' משה והרב ר' אברהם בר' יצחק הנקרא אב בית דין. ונס זה ר' אברהם היה תלמיד חבר לרב משה בר' יהוסף. וכל אלה הרבנים העמידו תלמידים הרבה ומימיהם ישנו חכמי התלמוד מנרבונה וההר ולוניל. ומגדולי התלמידים היו הרב ר' אברהם בר' דוד והרב ר' שמואל בר' משה והרב ר' שמואל בר' דוד והרב ר' משה בר' יהודה והרב ר' יהונתן הכהן והרב ר' שלמה כל אלה עמודיהם גדולים בתורה שבכתב ושבועל פה. אבל הרב ר' אברהם בר' דוד הגדול על כלם כי הפליג בישיבה ובשנים והוא עשה ספרים הרבה לבאר כל ספיקא בפירוש ובפסק הלכה ותהי משכורתם שלמה. ורוב מכל אלו חכמים גדלים בנרבונה ולמדו מרבניה אבל מפני החירום יצאו משם ובכל מקום שהיו הולכים היו מרביצים תורה עד שהאירו עיני כל הגולה כשמש בחצי השמים. עוד היו בנרבונה חכמים גדולים כמו הישיש ר' שלמה בינבנישית והרב ר' מאיר בר' יוסף ז'צ'ל. ובצרפת יצא אור גדול לא נראה כמוהו לאור עינים הוא הרב הגדול החסיד רבינו שלמה מטרוויש² בר' יצחק הוא קבל מרבינו גרשום וישיבתו והוא פירש כל התורה וכל הנביאים וכל הכתובים וארבעת סידרי נמרא אשר ירוץ כל קורא בהם לא הניח דבר קטון או גדול שלא ביאר ביאור נמור. ואחרי צאת טבע פירושו בעולם לא היה רב וגדול אשר למד זולתם הלכה ולא נראו בכל העולם לכל גאון ורב ישלם השם שברו. ואחרי קמו בני בתו³ של הרב ר' שלמה ז'ל רבינו שמואל ורבינו יעקב מרמרון⁴ בני הישיש ר' מאיר⁵ בר' שמואל הם גדולים ותלמידי חכמים הרבה בקיאים בתורה שבכתב ושבועל פה נורסין שיתא סידרי על ציצת לשון והם היו רבנים מרביצים תורה והעמידו תלמידים הרבה: מצרפת ומאלמנייא ופרובינצה באים לפנייהם לשתות ממימיהם גם הם כתבו פירושי מסכתות והלכות להוסף על פירוש הרב הגדול אבא מארי ז'ל ולבאר ספיקות פירושים למי שאינו מבינם. אך אחריו לא היה כח ביד רב וחכם לפרש פירושים אחרים לפי שקבל ממקור רבינו שלמה ומימיו שחו כל הבאים אחריו ואם חס ושלום נשתכחה מישראל תורה יחזירה והוא עשה שלא תשתכח. יוכהו האל להיות עם כל הרבנים והגאונים להיות שפתותיהם דוככות בקבריהם לסיים מה שנ' דובב שפתי ישנים:

1 MS. מקלני. 2 MS. מטוראייש. 3 MS. ביתו. 4 MS. מתמרונ. 5 MS. מכיר.